

SMĚRNICE K MEZINÁRODNÍ OCHRANĚ:

Žádosti o právní postavení uprchlíka podané dětmi podle čl. 1A odst. 2 a čl. 1F Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a/nebo jejího Protokolu z roku 1967

UNHCR vydává tuto směrnici v souladu se svým mandátem, který je obsažen ve *Statutu Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky* ve spojení s článkem 35 *Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951* a článkem II jejího *Protokolu z roku 1967*. Tato směrnice doplňuje *Příručku UNHCR k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíka podle Úmluvy týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1951 a jejího Protokolu z roku 1967* (nové vydání, Ženeva, leden 1992).

Účelem této směrnice je poskytnout vodítko v oblasti právní interpretace vládám, právním poradcům, osobám rozhodujícím v azylovém řízení a soudcům i pracovníkům UNHCR, kteří posuzují právní postavení uprchlíků v terénu.

Obsah

I.	ÚVOD	3
II.	DEFINIČNÍ OTÁZKY	4
III.	HMOTNĚPRÁVNÍ ROZBOR	6
	a) Odůvodněná obava z pronásledování	6
	<i>Zvláštní práva dětí</i>	<i>7</i>
	<i>Typy pronásledování dětí.....</i>	<i>8</i>
	<i>Specifické formy pronásledování dětí.....</i>	<i>9</i>
	b) Původci pronásledování	16
	c) Důvody podle Úmluvy z roku 1951.....	17
	<i>Rasové a národnostní důvody</i>	<i>17</i>
	<i>Náboženské důvody.....</i>	<i>17</i>
	<i>Politické názory.....</i>	<i>18</i>
	<i>Příslušnost k určité sociální skupině (společenské vrstvě)</i>	<i>18</i>
	d) Alternativa vnitřního přesídlení nebo útěku	21
	e) Uplatnění vylučujících klauzulí na děti.....	22
IV.	PROCESNÍ A DŮKAZNÍ OTÁZKY.....	24

Žádosti o právní postavení uprchlíka podané dětmi podle čl. 1A odst. 2 a čl. 1F Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a/nebo jejího Protokolu z roku 1967.

I. ÚVOD

1. Tato směrnice nabízí hmotněprávní a procesní vodítka pro určování právního postavení uprchlíků způsobem, který je uzpůsobený dětem. Vyzdvihuje specifická práva a potřebu ochrany dětí v azylovém řízení. Přestože se definice uprchlíka obsažená v čl. 1A odst. 2 Úmluvy z roku 1951 o právním postavení uprchlíků a jejího Protokolu z roku 1967 (dále jako „Úmluva z roku 1951“ a „Protokol z roku 1967“) vztahuje na všechny osoby bez ohledu na věk, tradičně se vykládá z pozice zkušeností dospělých. Z toho důvodu byly mnohé žádosti o právní postavení uprchlíka podané dětmi posouzeny nesprávně nebo zcela přehlédnuty.¹

2. Obecně nevládně dobré pochopení specifických okolností, jež se týkají dětí žádajících o azyl jakožto osob se samostatnou žádostí o právní postavení uprchlíka. Děti bývají spíše vnímány jako součást rodinné jednotky než jako samostatní lidé s vlastními právy a zájmy. Částečným vysvětlením této situace je podřízená role, pozice i právní postavení, jež děti ještě dnes v mnoha společnostech po celém světě zaujímají. Líčení událostí dětmi se bude s větší pravděpodobností zkoumat individuálně, jsou-li děti bez doprovodu, než když přicházejí v doprovodu svých rodin. Ani tak nebyly kvůli nejrůznějším faktorům, jako je věk, úroveň vyspělosti, stupeň rozvoje nebo jejich závislost na dospělých, vždy řádně brány v potaz jimi prožité zkušenosti s pronásledováním. Děti obvykle nedokážou formulovat svou žádost o právní postavení uprchlíka stejně jako dospělí, a pro ten účel tedy mohou potřebovat zvláštní pomoc.

3. Roste celosvětové povědomí o násilí, zneužívání a diskriminaci zažívaných dětmi² a tento trend se odráží ve vývoji mezinárodních a regionálních standardů lidských práv. Přestože se tento vývoj ještě v plném rozsahu neodráží v postupech určování právního postavení uprchlíků, mnohé vnitrostátní azylové orgány stále častěji uznávají, že děti mohou mít své vlastní právo na právní postavení uprchlíka. V dokumentu *Conclusion on Children at Risk* (2007) Výkonný výbor UNHCR podtrhuje potřebu dětí, aby byly uznány „aktivním subjektem práv“ v souladu s mezinárodním právem. Výkonný výbor také uznal, že děti mohou být podrobeny zcela specifickým formám a projevům pronásledování.³

4. Přijetí výkladu Úmluvy z roku 1951 uzpůsobeného dětem samozřejmě neznamená, že děti žádající o azyl by měly automatický nárok na právní postavení uprchlíka. Nezletilý žadatel musí prokázat, že má opodstatněnou obavu z pronásledování z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určité sociální skupině či zastávání určitých politických

¹ UNHCR, *Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum (Směrnice k zásadám a postupům jednání s dětskými žadateli o azyl bez doprovodu)*, Ženeva, 1997 („Směrnice UNHCR o dětech bez doprovodu žádajících o azyl“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3360.html>, zejména část 8.

² Viz například Valné shromáždění OSN, *Rights of the Child: Note by the Secretary-General*, A/61/299, 29. srpna 2006 („Studie OSN k násilí na dětech“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/453780fe0.html>; Komise OSN pro postavení žen, *The elimination of all forms of discrimination and violence against the girl child*, E/CN.6/2007/2, 12. prosince 2006, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/46c5b30c0.html>; Valné shromáždění OSN, *Impact of armed conflict on children: Note by the Secretary-General* („Studie Graçy Machelové“), A/51/306, 26. srpna 1996, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f2d30.html>, a strategický přezkum u příležitosti 10. výročí Studie Graçy Machelové, Valné shromáždění OSN, *Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict*, A/62/228, 13. srpna 2007, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47316f602.html>.

³ Závěr Výkonného výboru o ohrožených dětech č. 107 (LVIII) 2007, 5. října 2007, („Závěr Výkonného výboru č. 107“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/471897232.html>, odst. b) bod (x), (viii).

názorů. Stejně jako je tomu u pohlaví, věk je významným faktorem pro úplnou definici uprchlíka⁴. Jak poznamenává Výbor OSN pro práva dítěte, definice uprchlíka:

... musí být vykládána způsobem, který bere ohled na věk a pohlaví, s přihlédnutím ke konkrétním důvodům, formám a projevům pronásledování zažívaných dětmi. Pronásledování příbuznými, povolávání dětí pod zákonnou věkovou hranicí do ozbrojených složek, obchodování s dětmi za účelem prostituce a sexuální vykořisťování nebo mrzačení ženských pohlavních orgánů patří mezi specifické formy a projevy pronásledování dětí, které mohou být důvodem udělení právního postavení uprchlíka, pokud taková jednání souvisejí s některým z důvodů podle Úmluvy o uprchlících z roku 1951. Státy by proto měly ve vnitrostátních řízeních o určení právního postavení uprchlíka upřít maximální pozornost na tyto formy a projevy pronásledování specifické pro děti, jakož i na genderové násilí.⁵

Pro zajištění řádné aplikace kritérií pro přiznání právního postavení uprchlíka musejí být vedle věku zohledněny také další faktory specifické pro děti, jako je stupeň rozvoje dítěte, povědomí o podmínkách v zemi původu nebo vzpomínky na ně a zranitelnost.⁶

5. Uplatňování definice uprchlíka uzpůsobené dětem je v souladu s Úmluvou o právech dítěte z roku 1989 (dále též „CRC“).⁷ Výbor pro práva dítěte identifikoval následující čtyři články CRC jako obecné zásady pro její provádění:⁸ *článek 2*: povinnost států respektovat a zabezpečit práva stanovená Úmluvou každému dítěti nacházejícímu se v jejich jurisdikci bez jakékoli diskriminace;⁹ *čl. 3 odst. 1*: nejlepší zájem dítěte musí být základním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí;¹⁰ *článek 6*: přirozené právo každého dítěte na život a povinnost smluvních stran zabezpečit v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte¹¹ a *článek 12*: právo dítěte vyjadřovat své vlastní názory svobodně „ve všech záležitostech, které se jej dotýkají“, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost.¹² Těmito zásadami se řídí jak hmotněprávní, tak procesní aspekty posuzování žádosti o právní postavení uprchlíka podané dítětem.

II. DEFINIČNÍ OTÁZKY

⁴ UNHCR, *Směrnice k mezinárodní ochraně č. 1: „Pronásledování z důvodu genderové příslušnosti“ ve smyslu článku 1A odst. 2 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a/nebo jejího Protokolu z roku 1967*, 7. května 2002 („Směrnice UNHCR k pronásledování z genderových důvodů“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3d36f1c64.html>, odst. 2 a 4.

⁵ Výbor OSN pro práva dítěte, *Obecný komentář č. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin*, CRC/GC/2005/6, září 2005 („Obecný komentář k CRC č. 6“), <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42dd174b4.html>, odst. 74.

⁶ Směrnice UNHCR o dětských žadatelích o azyl bez doprovodu, cit. dílo, strana 10.

⁷ CRC byla ratifikována téměř všemi státy světa a je nejčastěji ratifikovanou úmluvou o lidských právech, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b38f0.html>, česky <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>. Práva v ní obsažená se uplatňují na všechny děti v jurisdikci daného státu. Podrobnější rozbor ustanovení CRC viz UNICEF, *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, plně revidované třetí vydání, září 2007 („Implementační příručka UNICEF“). Lze objednat v angličtině na http://www.unicef.org/publications/index_43110.html.

⁸ *Obecný komentář k CRC č. 5 (2003): General Measures of Implementation for the Convention on the Rights of the Child (čl. 4, 42 a 44, odst. 6)*, CRC/GC/2003/5, 3. října 2003 („Obecný komentář k CRC č. 5“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4538834f11.html>, odst. 12.

⁹ *Obecný komentář k CRC č. 6, odst. 18.*

¹⁰ Tamtéž, odst. 19–22. Viz také Závěr Výkonného výboru č. 107, odst. b) bod 5) a k provedení posouzení a určení „nejlepšího zájmu“ viz UNHCR, *Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*, Ženeva, květen 2008, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48480c342.html>.

¹¹ *Obecný komentář k CRC č. 6, odst. 23–24.*

¹² Tamtéž, odst. 25. Viz také *Obecný komentář k CRC č. 12 (2009): The right of the child to be heard*, CRC/C/GC/12, 20. července 2009 („Obecný komentář k CRC č. 12“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ae562c52.html>.

6. Tato směrnice se vztahuje na všechny nezletilé žadatele o azyl včetně dětí s doprovodem, bez doprovodu nebo odloučených dětí, které mohou mít samostatný nárok na právní postavení uprchlíka. Každé dítě má právo podat samostatnou žádost o přiznání právního postavení uprchlíka bez ohledu na to, zda je v doprovodu či bez doprovodu. „Odloučené děti“ jsou děti odloučené od obou rodičů nebo od dřívějších zákonných nebo obvyklých hlavních pečujících osob, avšak nikoli nezbytně od dalších příbuzných. Na rozdíl od toho jsou „děti bez doprovodu“ děti odloučené od obou rodičů i od ostatních příbuzných, o něž není pečováno dospělým, který by podle zákona nebo zvyklostí byl za péči odpovědný.¹³

7. Pro účely této směrnice se „dětmi“ rozumí všechny osoby mladší 18 let.¹⁴ Každá osoba mladší 18 let, která je hlavním žadatelem o azyl, má nárok na procesní záruky, jež jí zajistí příslušně uzpůsobené zacházení. Snižování věkového limitu pro definici dětství nebo restriktivní uplatňování podkladů z posuzování věku žadatele s cílem, aby bylo s dětmi v azylovém řízení zacházeno jako s dospělými, mohou znamenat porušování jejich práv podle mezinárodního práva lidských práv. Kvůli svému mládí a zranitelnosti jsou mladí lidé obzvláště náchylní k tomu, aby se stali oběťmi pronásledování. Proto se zde mohou objevit výjimečné případy, jichž se bude tato směrnice týkat, přestože žadatel již dovršil věk 18 let nebo je o něco starší. Mohou to být především situace, kdy pronásledování bránilo žadateli ve vývoji a jeho psychická vyspělost zůstala na úrovni dítěte.¹⁵

8. I v nízkém věku může být dítě považováno za hlavního žadatele o azyl.¹⁶ Rodič nebo pečující či jiná osoba zastupující dítě budou muset převzít významnější roli při zajištění, aby byly předestřeny všechny relevantní aspekty žádosti dítěte.¹⁷ Je třeba však také zohlednit právo dětí vyjádřit své vlastní názory ve všech záležitostech, které se jich týkají, včetně práva být vyslyšeno ve všech soudních a správních řízeních.¹⁸ Nezletilý žadatel doprovázený rodiči, členy širší rodiny nebo obce, kteří podle zákona nebo místních zvyklostí za dítě odpovídají, má nárok na to, aby mu tyto osoby zabezpečily řádnou orientaci a usměrňování při výkonu jeho práv v souladu s jeho rozvíjejícími se

¹³ Obecný komentář k CRC č. 6, odst. 7–8. Viz také Směrnice UNHCR o dětských žadatelích o azyl bez doprovodu, cit. dílo, s. 5, odst. 3.1-3.2. Viz také UNHCR, UNICEF a další, *Inter-agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children*, Ženeva, 2004 („Meziagenturní základní zásady“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4113abc14.html>, s. 13.

¹⁴ CRC v článku 1 stanoví, že „dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“. Kromě toho směrnice Rady EU 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany, 19. května 2004, 2004/83/ES, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4157e75e4.html>, česky <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0083&from=CS>, stanoví, že „nezletilými osobami bez doprovodu“ se rozumí státní příslušníci třetí země a osoby bez státní příslušnosti mladší 18 let, které vstupují na území členských států bez doprovodu dospělé osoby, jež za ně podle práva nebo zvyklostí odpovídá, a to po dobu, po kterou se skutečně nenacházejí v péči takové osoby; tato definice zahrnuje i nezletilé osoby, jež jsou ponechány bez doprovodu po vstupu na území členských států“, čl. 2, bod (i).

¹⁵ Immigration Appellate Authority (dnes Asylum and Immigration Tribunal) Spojeného království rozhodl, že „[u]platnění zužujícího přístupu v tomto ohledu by však podle našeho názoru nebralo v potaz skutečnost, že v mnoha částech světa ještě dnes nejsou registrována přesná data a místa narození. V případě pochybností je lépe postavit se na stranu žadatele“; *Sarjoy Jakitay v. Secretary of State for the Home Department*, odvolání č. 12658 (nezveřejněno), U.K. IAT, 15. listopadu 1995. Viz také rozhodnutí VA0-02635, VA0-02635, Kanada, Immigration and Refugee Board („IRB“), 22. března 2001, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b18dec82.html>.

¹⁶ Viz například *Chen Shi Hai v. The Minister for Immigration and Multicultural Affairs*, [2000] HCA 19, Austrálie, High Court, 13. dubna 2000, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b6df4.html>. V této kauze, která se týkala 3 a ½letého chlapce, bylo rozhodnuto, že „podle australského práva má dítě nárok, aby mu byla určena jeho vlastní práva, která mu přiznává právní řád. Nepodřazuje se pro všechny účely pod identitu a zákonná práva svých rodičů“, odst. 78.

¹⁷ Viz také UNHCR, *Refugee Children: Guidelines on Protection and Care*, Ženeva, 1994, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3470.html>, s. 97–103.

¹⁸ CRC, čl. 12 odst. 2); Obecný komentář k CRC č. 12, odst. 32, 67, 123.

schopnostmi.¹⁹ Je-li dítě hlavním žadatelem o azyl, důležitým faktorem při posuzování jeho případu odpovědnými osobami bude jeho věk a spolu s tím nezbytně také jeho úroveň zralosti, psychologického vývoje a schopnosti formulovat určitá stanoviska nebo názory.

9. Pokud rodiče nebo pečující osoba žádají o azyl pro dítě z důvodu obavy z jeho pronásledování, bude dítě obvykle hlavním žadatelem, i když je v doprovodu rodičů. Stejně jako může dítě odvozovat právní postavení uprchlíka od uznání postavení uprchlíka u rodiče, může být obdobně v těchto případech rodiči uděleno odvozené právní postavení na základě právního postavení jeho dítěte.²⁰ V situacích, kdy jak rodič(e), tak dítě podávají každý vlastní žádost o právní postavení uprchlíka, upřednostňuje se posouzení každé žádosti samostatně. Zavedení řady procesních a důkazních opatření vyjmenovaných níže v části IV pomůže upozornit na děti, které by případně měly být v rámci svých rodin hlavními žadateli. Pokud jsou i přesto zkušenosti dítěte vyhodnoceny jako součást žádosti rodiče, a nikoli jako samostatná žádost, je důležité takovou žádost hodnotit rovněž z perspektivy dítěte.²¹

III. HMOTNĚPRÁVNÍ ROZBOR

a) Odůvodněná obava z pronásledování

10. Výraz „pronásledování“, přestože není v Úmluvě z roku 1951 výslovně definován, lze vykládat jako závažné porušení lidských práv včetně ohrožení života nebo svobody nebo jiných typů těžké újmy či neúnosných situací, posuzováno s ohledem na věk, smýšlení, pocity a psychologické charakteristiky žadatele.²² U dítěte může být pronásledováním v některých situacích diskriminace, pokud zacházení, jehož se obává nebo jež zažívá, pro něj má významně škodlivé důsledky.²³ Princip nejlepšího zájmu dítěte vyžaduje, aby taková újma byla posuzována z pohledu dítěte. To může zahrnovat též analýzu, do jaké míry jsou nebo budou práva a zájmy dítěte danou újmou dotčeny. Špatné zacházení, které u dospělého nemusí dosahovat úrovně pronásledování, může být v případě dítěte jako pronásledování posouzeno.²⁴

¹⁹ CRC, článek 5.

²⁰ UNHCR, *Guidance Note on Refugee Claims relating to Female Genital Mutilation*, květen 2009 („Pokyn UNHCR k FGM“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a0c28492.html>, odst. 11. Viz také UNHCR, Závěr Výkonného výboru č. 88 (L) o ochraně rodiny uprchlíka, 1999, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68c4340.html>, odst. b) bod iii).

²¹ Viz například, *EM (Lebanon) (FC) (Appellant) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent)*, Sněmovna lordů Velké Británie, 22. října 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/490058699.html>; *Refugee Appeal Nos. 76250 a 76251* (odvolání uprchlíků č. 76250 & 76251), Nový Zéland, Refugee Status Appeal Authority („RSAA“), 1. prosince 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/494f64952.html>.

²² Viz UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, (Příručka k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíků podle Úmluvy z roku 1951 a Protokolu z roku 1967 týkajícího se právního postavení uprchlíků), 1979, nové vydání, Ženeva, leden 1992 („Příručka UNHCR“), anglicky <https://www.refworld.org/docid/4f33c8d92.html>, odst. 51–52; UNHCR, *Směrnice k mezinárodní ochraně č. 7: Aplikace článku 1A odst. 2 Úmluvy z roku 1951 a/nebo Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků z roku 1967 na oběti obchodování s lidmi a osoby takto ohrožené*, 7. dubna 2006 („Směrnice UNHCR k obětem obchodování“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/443679fa4.html>, odst. 14.

²³ Příručka UNHCR, odst. 54–55.

²⁴ Viz například, United States Bureau of Citizenship and Immigration Services, *Guidelines For Children's Asylum Claims*, 10. prosince 1998 („Směrnice USA pro dětské azylové žádosti“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f8ec0574.html>, v nichž se konstatuje, že „újma, již se dítě obává nebo již utrpělo, však může být relativně menší než újma dospělého, a přesto být důvodem uznání pronásledování.“ Viz také, *Chen Shi Hai*, cit. dílo, kde soud rozhodl, že „co může být vnímáno jako přijatelné vymáhání obecně závazných zákonů a programů v případě rodičů, může přesto znamenat u dítěte pronásledování“, odst. 79.

11. Ke zjištění, zda nezletilý žadatel má nebo nemá opodstatněné obavy z pronásledování, jsou relevantní jak objektivní, tak subjektivní faktory.²⁵ Správné posouzení vyžaduje jak aktuální analýzu, tak znalost situace v zemi původu ve vztahu k situaci dětí, včetně dostupných služeb sociálně-právní ochrany dítěte. Zamítnutí žádosti podané dítětem na základě předpokladu, že pachatelé nebudou brát názory dítěte vážně nebo je ve skutečnosti nebudou považovat za hrozbu, by mohlo být chybné. Někdy nemusí být dítě schopno vyjádřit obavy v situacích, kdy by se to očekávalo, a naopak jindy strach zveličuje. Za takových okolností musí odpovědné osoby objektivně posoudit nebezpečí, kterému by dítě čelilo, bez ohledu na míru jeho obav.²⁶ To zároveň vyžaduje zhodnocení důkazů z široké palety zdrojů včetně informací o situaci dětí v zemi původu. Má-li rodič nebo pečující osoba oprávněné obavy z pronásledování dítěte, lze předpokládat, že tento strach má i dotčené dítě, i když ho nevyjádří nebo nepociťuje.²⁷

12. Vedle věku mohou zvyšovat riziko újmy, ovlivňovat typ pronásledování a umocňovat její účinek také další neoddelitelné charakteristiky dítěte ekonomického a sociálního typu, jako je rodinné zázemí, třída, kasta, zdraví, vzdělání nebo výše příjmu. Například děti žijící jako bezdomovci, opuštěné nebo jinak se ocitnuvší bez péče rodičů mohou čelit vyššímu riziku sexuálního zneužívání a vykořisťování nebo odvodu či využití ozbrojenou silou či skupinou nebo zločineckým gangem. Bývají to hlavně děti ulice, které se stávají obětí „odchycení“, aby byly drženy v nedůstojných podmínkách nebo vystaveny jiným formám násilí včetně vraždy za účelem „očisty společnosti“.²⁸ Dětem s postižením může být odírána specializovaná i běžná léčba nebo jsou ostrakizovány rodinou či komunitou. Děti z rodinného prostředí, jež může být vnímáno jako nestandardní, například narozené mimo manželství, v rozporu s omezující rodinnou politikou²⁹ nebo ze znásilnění, mohou čelit násilí, zneužívání a závažné diskriminaci. Těhotné dívky bývají odmítány rodinou a jsou vystaveny obtěžování, násilí, nucené prostituci nebo jiné nedůstojné práci.³⁰

Zvláštní práva dětí

13. Současné chápání významu pronásledování způsobem citlivým k dětem znamená podřazení mnoha typů porušení lidských práv včetně porušování specifických práv přiznaných dětem. Při určování toho, zda jednání namířené proti dítěti lze označit za pronásledování, je nezbytné analyzovat standardy Úmluvy o právech dítěte a dalších relevantních mezinárodních úmluv o

²⁵ Příručka UNHCR, odst. 40-43.

²⁶ Viz Příručka UNHCR, odst. 217–219. Viz také *Yusuf v. Canada (Minister of Employment and Immigration)*, [1992] 1 F.C. 629; F.C.J. 1049, Kanada, Federální soud, 24. října 1991, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/403e24e84.html>. Soud dospěl k tomuto závěru: „Nechce se mi věřit, že žádost o právní postavení uprchlíka by mohla být zamítnuta pouze z toho důvodu, že když je žadatel malé dítě nebo osoba trpící duševní poruchou, není schopen vnímat strach, pro nějž jsou zjevně dány objektivní důvody.“, bod 5.

²⁷ Viz například *Canada (Minister of Citizenship and Immigration) v. Patel*, 2008 FC 747, [2009] 2 F.C.R. 196, Kanada, Federální soud, 17. června 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a6438952.html>, body 32–33.

²⁸ „Očista společnosti“ znamená proces odstranění nežádoucí skupiny z určitého území a může zahrnovat vraždy, únosy, násilí či jiné špatné zacházení. Viz Implementační příručka UNICEF, s. 89, 91, 287. Viz také *Case of the “Street Children” (Villagrán-Morales et al.) v. Guatemala*, Meziamerický soud pro lidská práva („IACTHR“), rozsudek ze dne 19. listopadu 1999, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b17bc442.html>, odst. 190–191. Soud zde shledal, že v Guatemale dochází k systematickému násilí proti dětem ulice. Na základě výkladu článku 19 Americké úmluvy o lidských právech z roku 1969, tzv. Paktu ze San Jose, Kostarika („ACHR“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36510.html>, učiněném v souladu s Úmluvou o právech dítěte, soud konstatoval, že stát porušil jejich fyzickou, duševní a morální integritu i jejich právo na život, a nepodnikl ani žádná opatření, aby zabránil jejich živoření, čímž jim odepřel minimální podmínky k důstojnému životu.

²⁹ Viz dále UNHCR, *Note on Refugee Claims Based on Coercive Family Planning Laws or Policies*, srpen 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4301a9184.html>.

³⁰ Směrnice UNHCR k pronásledování z důvodu pohlaví, cit. dílo, odst. 18.

lidských právech aplikovatelných na děti.³¹ Úmluva o právech dítěte stanovuje řadu specifických práv nárokovatelných dětmi, která uznávají jejich nízký věk a závislost a která jsou základem jejich ochrany, rozvoje a zachování života. Mezi tato práva se řadí zejména právo nebýt odděleno od svých rodičů (článek 9), ochrana dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, zneužíváním, zanedbáváním nebo vykořisťováním (článek 19), ochrana před tradičními praktikami škodícími zdraví dětí (článek 24), právo na životní úroveň nezbytnou pro rozvoj dítěte (článek 27), právo nebýt zadrženo nebo uvězněno, ledaže se jedná o krajní opatření (článek 37) a ochrana před povoláním do ozbrojených sil pod zákonnou věkovou hranici (článek 38). Úmluva o právech dítěte také uznává právo dítěte, které žádá o přiznání právního postavení uprchlíka nebo které je za uprchlíka považováno, na potřebnou ochranu a humanitární pomoc při využívání práv stanovených Úmluvou o právech dítěte a jinými dokumenty v oblasti mezinárodního humanitárního práva a lidských práv (článek 22).

14. Socioekonomické potřeby dětí jsou často naléhavější než podobné potřeby dospělých, zejména z důvodu závislosti dětí na dospělých a jedinečných rozvojových potřeb. Odpírání hospodářských, sociálních a kulturních práv tak může být pro posouzení žádosti dítěte stejně relevantní jako odpírání jeho občanských a politických práv. Důležité je nepřikládat automaticky větší význam určitým typům porušování práv oproti jiným, ale posoudit celkový dopad újmy na jednotlivé dítě. Porušení jednoho práva může často vystavit dítě dalším typům násilí či zneužívání – například odepření práva na vzdělání nebo odpovídající životní úroveň mohou vést ke zvýšenému riziku dalších forem újmy včetně násilí a zneužívání.³² Kromě toho se mohou vyskytovat politické, rasové, genderové nebo náboženské cíle a záměry proti určité skupině dětí nebo jejich rodičů, kteří čelí diskriminačním opatřením v přístupu a využívání hospodářských, sociálních a kulturních práv. Jak konstatoval Výbor OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva:

Nedostatek vzdělávacích příležitostí pro děti často posiluje jejich exponovanost vůči dalším porušením jejich lidských práv. Například děti, které žijí v nepředstavitelné chudobě a nežijí zdravě, jsou obzvláště zranitelné vůči nucené práci a dalším formám vykořisťování. Kromě toho existuje přímá korelace například mezi rozsahem základní školní docházky dívek a zásadním snížením počtu sňatků dětí.³³

Typy pronásledování dětí

15. Přestože děti mohou čelit obdobným nebo stejným podobám újmy jako dospělí, mohou je prožívat odlišně. Jednání a hrozby, které nemusejí dosahovat úrovně pronásledování v případě dospělých, mohou v případě dítěte představovat pronásledování již z toho důvodu, že se jedná o dítě. Nezralost, zranitelnost, nerozvinuté mechanismy zvládnutí zátěže a závislost, jakož i odlišné stupně rozvoje a potlačené schopnosti mohou přímo souviset s tím, jak dítě vnímá újmu nebo do jaké míry se jí obává.³⁴ Zejména u žádostí, u nichž je utrpěná nebo obávaná újma závažnější než jen pouhé obtěžování, ale méně závažná než ohrožení života nebo osobní svobody, se mohou

³¹ V kontextu Afriky je třeba zohlednit také Africkou chartu práv a blaha dítěte („Africká charta“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b38c18.html>.

³² Obecný komentář k CRC č. 5, cit. dílo, odst. 6–7. Viz také níže v bodě v. Porušování hospodářských, sociálních a kulturních práv.

³³ Výbor OSN o hospodářských, sociálních a kulturních právech („CESCR“), Obecný komentář č. 11: *Plans of Action for Primary Education* (článek 14 Úmluvy), E/1992/23, 10. května 1999, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4538838c0.html>, odst. 4.

³⁴ Viz blíže Save the Children a UNICEF, *The evolving capacities of the child*, 2005, anglicky <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/evolving-eng.pdf>.

individuální okolnosti dítěte včetně jeho věku stát důležitým faktorem v rozhodování, zda daná újma dosahuje úrovně pronásledování. Pro přesné posouzení závažnosti jednání a jeho dopadu na dítě je nezbytné zkoumat podrobnosti každého případu a přizpůsobit hranici pronásledování konkrétnímu dítěti.

16. Při posuzování žádosti nezletilého žadatele může být psychická újma obzvláště významným faktorem. U dětí je pravděpodobnější, že budou rozrušeny nepřátelskými situacemi, uvěří nepravděpodobným hrozbám nebo se jich emočně dotknou neznámé okolnosti. Vzpomínky na traumatické události mohou u dítěte přetrvávat a způsobit u něj zvýšené riziko budoucí újmy.

17. Děti jsou také citlivější vůči jednání zacíleného na blízké příbuzné. Újma způsobená členům rodiny dítěte v něm může posílit opodstatněné obavy. Například dítě, které bylo svědkem násilí na rodiči nebo jiné osobě, na niž dítě závisí, případně bylo svědkem jeho zmizení nebo zabití, může mít opodstatněné obavy z pronásledování, i když takové jednání nebylo namířeno přímo proti němu.³⁵ Za určitých okolností může například nucené odebrání dítěte rodičům na základě diskriminačně formulované legislativy v oblasti péče o dítě, případně zadržení rodičů dítěte znamenat pronásledování.³⁶

Specifické formy pronásledování dětí

18. Děti mohou být rovněž vystaveny specifickým formám pronásledování, které jsou ovlivněny jejich věkem, nezralostí nebo zranitelností. Skutečnost, že žadatel o právní postavení uprchlíka je dítě, může být ústředním faktorem pro posouzení způsobené nebo obávané újmy. Tak tomu může být v případech, kdy tvrzené pronásledování výlučně nebo nepoměrně výrazněji dopadá na děti nebo kdy byla porušena práva dětí. Výkonný výbor UNHCR uznává, že mezi formy pronásledování specificky namířené vůči dětem lze řadit povolávání dětí do ozbrojených sil, obchodování s dětmi nebo mrzačení ženských pohlavních orgánů (tzv. *female genital mutilation*, dále jen „FGM“).³⁷ Mezi další příklady patří mimo jiné rodinné a domácí násilí, nucené sňatky nebo sňatky dětí,³⁸ dětská práce na úhradu dluhu nebo nebezpečná práce, nucená práce,³⁹ přinucení k prostituci a dětská pornografie.⁴⁰ K takovým formám pronásledování patří rovněž porušení práva na zachování života

³⁵ Viz například *Cicek proti Turecku*, č. 67124/01, Evropský soud pro lidská práva („ESLP“), 18. ledna 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42d3e7ea4.html>, odst. 173–174; *Bazorkina proti Rusku*, č. 69481/01, ESLP, 27. července 2006, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/44cdf4ef4.html>, odst. 140–141.

³⁶ Viz *EM (Lebanon) (FC) (Appellant) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent)*, cit. dílo, odvolání uprchlíků č. 76226 a 76227, Nový Zéland, RSAA, 12. leden 2009, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/49a6ac0e2.html>, odst. 112–113.

³⁷ Závěr Výkonného výboru č. 107, odst. g) bod (viii).

³⁸ CRC, čl. 24 odst. 3); Mezinárodní pakt o občanských a politických právech („ICCPR“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3aa0.html>, česky <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit.pdf>, článek 23; Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36c0.html>, česky <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf>, článek 10; Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3970.html>, česky <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen.pdf>, článek 16.

³⁹ CRC, články 32–36; Mezinárodní organizace práce, Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce, C182 („Úmluva ILO o nejhorších formách dětské práce“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ddb6e0c4.html>, česky <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/04/ILO-182-odstraneni-nejhorsich-forem-detske-prace.pdf>; Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání, C138, („Úmluva ILO o nejnižším věku“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/421216a34.html>, česky <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/04/ILO-138-nejnizsi-vek-pro-vstup-do-zamestnani.pdf>, čl. 2 odst. 3), čl. 2 odst. 4).

⁴⁰ CRC, článek 34; Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b38bc.html>, česky <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2013-74>.

a rozvoj i závažná diskriminace dětí narozených mimo striktní pravidla rodinné politiky⁴¹ a dětí bez státní příslušnosti v důsledku ztráty státního občanství a s ním spojených práv. Některé z nejtýpějších forem specifického pronásledování dětí, které se objevují v kontextu žádostí o azyl, jsou podrobněji popsány níže.

i. Povolávání dětí do ozbrojených sil

19. Stále více zemí vyjadřuje souhlas se zákazem povolávání a využívání dětí mladších 18 let v ozbrojeném konfliktu.⁴² Mezinárodní humanitární právo zakazuje povolávání dětí mladších 15 let a jejich účast v bojových akcích, ať již v mezinárodním ozbrojeném konfliktu⁴³ nebo ozbrojeném konfliktu nemající mezinárodní charakter.⁴⁴ Článek 38 Úmluvy o právech dítěte zdůrazňuje závazky smluvních stran vyplývající z mezinárodního humanitárního práva. Římský statut Mezinárodního trestního soudu označuje odvody či nábor dětí mladších patnácti let do ozbrojených sil státu nebo jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích za válečný zločin.⁴⁵ Zvláštní soud pro Sierra Leone dospěl k závěru, že povolávání dětí mladších 15 let do ozbrojených sil zakládá trestný čin podle obecného mezinárodního práva.⁴⁶

20. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů stanoví povinnost smluvních stran přijmout všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se členové jejich ozbrojených sil, kteří nedosáhli věku osmnácti let, přímo neúčastnili bojových akcí, a zabezpečit, aby osoby, které nedosáhly věku osmnácti let, nebyly povinně povolávány do jejich ozbrojených sil.⁴⁷ Opční protokol obsahuje ustanovení, že ozbrojené skupiny odlišné od ozbrojených sil státu nesmějí za žádných okolností povolávat nebo využívat v bojových akcích osoby mladší osmnácti let.⁴⁸ Dále se jím mění článek 38 CRC zvýšením minimálního věku pro dobrovolné

⁴¹ Viz například *Xue Yun Zhang v. Gonzales*, No. 01-71623, U.S. Court of Appeals for the 9th Circuit, 26. května 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b17c7082.html>; *Chen Shi Hai*, cit. dolo.

⁴² Viz UNICEF, *The Paris Principles and Guidelines on Children Associated With Armed Forces or Armed Groups*, únor 2007 („Pařížské zásady“). Přestože nejsou závazné, odrážejí silný trend pro úplný zákaz povolávání nezletilých do ozbrojených složek. Viz také rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1612 (2005) (týkající se dětí v ozbrojených konfliktech), 26. července 2005, S/RES/1612, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/43f308d6c.html>, odst. 1; č. 1539 týkající se ochrany dětí dotčených ozbrojeným konfliktem, S/RES/1539, 22. dubna 2004, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/411236fd4.html>.

⁴³ Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949, o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36b4.html>, česky <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-168?text=dodatkov%C3%BD+protokol+k+%C5%BEenevsk%C3%BDm+%C3%BAmluv%C3%A1m>, čl. 77 odst. 2).

⁴⁴ Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949, o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b37f40.html>, česky <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-168?text=dodatkov%C3%BD+protokol+k+%C5%BEenevsk%C3%BDm+%C3%BAmluv%C3%A1m>, čl. 4 odst. 3).

⁴⁵ Valné shromáždění OSN, *Římský statut Mezinárodního trestního soudu*, A/CONF. 183/9, 17. července 1998 („Statut ICC“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3a84.html>, česky <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/04/Rimsky-statut.pdf>, čl. 8 odst. 2) písm. b) bod (xxvii) a písm. e) bod (vii).

⁴⁶ Viz *Prosecutor v. Sam Hinga Norman*, Case No. SCSL-2004-14-AR72(E), rozhodnutí o předběžném opatření z důvodu nepřislušnosti (povolávání dětí), 31. května 2004, odst. 52–53; Rada bezpečnosti OSN, *Report of the Secretary-General on the establishment of a Special Court for Sierra Leone*, 4. října 2000, S/2000/915, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6afbf4.html>, odst. 17, která uznala zákaz povolávání dětí za součást obvyčejového mezinárodního práva.

⁴⁷ *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu*, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47fdfb180.html>, česky <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/04/opcni-protokol-k-Umluve-o-pravech-ditete.pdf>, články 1–2. Aktuálně je 127 smluvních stran opčního protokolu. Viz také Africká charta, která stanoví minimální věk 18 let pro povinné odvody, články 2 a 22.2, a Úmluva ILO o nejhorších formách dětské práce, která zařazuje povinné odvody dětí mladších 18 let do své definice nejhorších forem dětské práce, článek 2 a čl. 3 odst. a).

⁴⁸ Opční protokol k CRC o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu, článek 4.

povolávání.⁴⁹ Státy se rovněž zavazují přijmout všechna proveditelná opatření k prevenci povolávání a využívání osob mladších 18 let ozbrojenými skupinami.⁵⁰ Výbor pro práva dítěte zdůrazňuje, že:

.... povolávání dětí do ozbrojených složek (včetně dívek za účelem sexuálních služeb nebo vynucených sňatků s vojáky) a přímá nebo nepřímá účast na bojových akcích představuje závažné porušení lidských práv, a tedy i pronásledování a mělo by být důvodem udělení právního postavení uprchlíka v případech, kdy je dána oprávněná obava z takového povolání nebo účasti na bojových akcích z „důvodu rasových, náboženských, národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určité sociální skupině nebo i zastávání určitých politických názorů“ (článek 1A odst. 2 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951).⁵¹

21. Podle názoru UNHCR představuje nucené povolávání dítěte mladšího 18 let do ozbrojených sil státu a jeho povolávání pro přímou účast v bojových akcích pronásledování. Totéž platí v situacích, kdy je dítě v nebezpečí opakovaného nuceného povolání nebo by mělo být potrestáno za to, že se nucenému povolání vyhýbá, nebo za dezerci ze státních ozbrojených sil. Obdobně se za pronásledování považuje povolání dítěte mladšího 18 let do nestátní ozbrojené skupiny.

22. Dobrovolné povolávání dětí starších 16 let ze strany států je podle Opčního protokolu k CRC o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu dovolené.⁵² Státní odvodové orgány však musejí zavést záruky zabezpečující, že odvody budou dobrovolné a činěné s informovaným souhlasem rodičů a že branci předloží ještě před odvodem dostatečný důkaz o svém věku. V takových případech je důležité posoudit, zda bylo povolání skutečně dobrovolné, s přihlédnutím k tomu, že děti jsou obzvláště exponované vůči odvezení, manipulaci a násilí a je u nich menší předpoklad, že by se odvodu bránily. Mohou narukovat pod nátlakem, v sebeobraně, pro vyloučení újmy na straně své rodiny, za účelem ochrany proti nechtěnému manželství nebo sexuálnímu zneužívání ve svém domově, případně kvůli přístupu k základním prostředkům přežití, jako jsou potraviny a přístřeší. Rodiny mohou děti rovněž nabádat, aby se zúčastnily ozbrojeného konfliktu bez ohledu na rizika a nebezpečí.

23. Kromě toho mohou mít děti opodstatněné obavy z pronásledování vyplývající ze zacházení, jemuž jsou vystaveny, nebo jednání, do něhož jsou povinny se zapojit, ze strany ozbrojených sil nebo ozbrojených skupin. Chlapci a dívky spojovaní s ozbrojenými silami nebo ozbrojenými skupinami mohou být nuceni sloužit jako kuchaři, nosiči, kurýři, vyzvědači nebo se i přímo účastnit bojových akcí. Zejména dívky mohou pak být nuceny k sexuálním vztahům s příslušníky vojenských sil.⁵³ Rovněž je důležité mít na paměti, že děti, které byly propuštěny z ozbrojených sil nebo skupin a vrátí se do země svého původu, mohou čelit nebezpečí obtěžování, nového povolání nebo odvetného opatření včetně uvěznění nebo popravý bez soudního procesu.

⁴⁹ Tamtéž, článek 3.

⁵⁰ Tamtéž, článek 4.

⁵¹ Obecný komentář k CRC č. 6, odst. 59. Viz také odst. 58.

⁵² Opční protokol k CRC o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu, článek 3. Smluvní strany jsou povinny o jeden rok zvýšit minimální věk pro dobrovolné povolávání do ozbrojených složek oproti věku stanovenému v čl. 38, odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, tedy z 15 na 16 let.

⁵³ Pařížské zásady definují děti napojené na ozbrojené síly nebo skupiny následovně: „Dítě napojené na ozbrojené síly nebo skupinu znamená jakoukoli osobu mladší 18 let, která je nebo byla povolána nebo využívána ozbrojenými silami nebo ozbrojenou skupinou v jakékoli roli, včetně dětí, chlapců a dívek, využívaných jako bojovníci, kuchaři, nosiči, poslíčci, špioni nebo pro sexuální účely. Definice se tak nevztahuje pouze na děti, které se účastní nebo účastnily bojových akcí.“ Článek 2.1.

ii. Obchodování s dětmi a dětská práce

24. Jak dnes již uznává rozhodovací praxe několika států, nezletilé oběti obchodování nebo děti, jež mají z obchodování obavu, mohou mít legitimní nárok na právní postavení uprchlíka.⁵⁴ Směrnice UNHCR k obětem obchodování s lidmi a osobám, jež čelí riziku obchodování, je stejně tak aplikovatelná na azylové žádosti podané dětmi. Je třeba pak také zohlednit konkrétní dopad spáchaného případu obchodování na dítě a porušení zvláštních dětských práv, jež je s tím případně spojeno.⁵⁵

25. K obchodování s dětmi dochází z různých důvodů, ale se stejným zastřešujícím cílem, a to obohatit se vykořisťováním lidských bytostí.⁵⁶ V této souvislosti je důležité mít na paměti, že povolávání, přeprava, předávání, schovávání nebo přejímání dětí pro účely vykořisťování je formou obchodování bez ohledu na použité prostředky. Zda dítě s jednáním souhlasilo nebo ne, je proto nepodstatné.⁵⁷

26. Obchodování s dětmi je závažným porušením řady základních práv, a proto naplňuje znaky pronásledování. Mezi tato práva patří právo na život, přežití a rozvoj, právo na ochranu před veškerými formami násilí včetně sexuálního vykořisťování a zneužívání a práva na ochranu před dětskou prací a únosy, prodáváním a obchodováním, jak je výslovně uvedeno v článku 35 Úmluvy o právech dítěte.⁵⁸

27. Dopad odvetných opatření ze strany členů obchodnické sítě, sociální vyloučení, ostrakizace nebo diskriminace⁵⁹ dětských obětí obchodování, které jsou vráceny do své domovské země, musí být posouzen způsobem uzpůsobeným dítěti. Například dívka, s níž bylo obchodováno za účelem sexuálního vykořisťování, může být nakonec v případě návratu odmítnuta rodinou a stát se ve své komunitě společenským vyvržencem. Chlapec, který byl svými rodiči vyslán do ciziny s nadějí a očekáváním, že bude studovat, pracovat v zahraničí a zasílat své rodině příspěvky na živobytí, může být obdobně vyloučen z rodiny, zjistí-li se, že se stal obětí nucené práce. Takové oběti obchodování mezi dětmi, jsou-li vráceny domů, mohou mít velmi omezené možnosti přístupu ke svým lidským právům a jejich požívání.

28. V azylových případech týkajících se obchodovaných dětí musejí odpovědné osoby věnovat zvláštní pozornost náznakům možného spolupachatelství ze strany rodičů dětí, jiných členů rodiny

⁵⁴ Viz například *Ogbeide v. Secretary of State for the Home Department*, No. HX/08391/2002, U.K. IAT, 10. května 2002 (nezveřejněno); *Li and Others v. Minister of Citizenship and Immigration*, IMM-932-00, Kanada, Federální soud, 11. prosince 2000, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b18d3682.html>.

⁵⁵ Viz Směrnice UNHCR k obětem obchodování. Viz také *Směrnice UNICEF k ochraně dětských obětí obchodování s lidmi*, říjen 2006, anglicky http://www.unicef.org/ceecis/0610-Unicef_Victims_Guidelines_en.pdf, které se zabývají právním postavením uprchlíka ve vztahu k prodávaným dětem.

⁵⁶ Mezi tyto důvody patří dětská práce sloužící k umořování dluhu, splacení dluhů, sexuální vykořisťování, povolávání do ozbrojených sil a skupin a pokoutné adopce. S dívkami bývá obchodováno pro účely sexuálního vykořisťování nebo domluvených sňatků, zatímco chlapci jsou vystaveni riziku obchodování zejména pro účely nucené práce.

⁵⁷ Pro definici pojmu „obchodování“ viz následující mezinárodní a regionální instrumenty: *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the UN Convention against Transnational Organized Crime*, 15. listopadu 2000, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4720706c0.html>, zejména článek 3; Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, CETS č. 197, 3. května 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/43fded544.html>, česky <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2017-33?text=%C3%9Amluva+Rady+Evropy+o+opat%C5%99en%C3%ADch+proti+obchodov%C3%A1n%C3%AD+s+lidmi>.

⁵⁸ Pro podrobný rozbor lidskoprávního rámce týkajícího se obchodování s dětmi, viz Implementační příručka UNICEF, cit. dílo, zejména s. 531–542.

⁵⁹ Směrnice UNHCR k obětem obchodování, cit. dílo, odst. 17–18.

nebo pečujících osob ve formě zosnování obchodování nebo souhlasu s ním. V takových případech je třeba pečlivě posoudit schopnost a ochotu státu dítě ochránit. Děti, jež jsou v nebezpečí (opětovného) obchodování nebo závažných odvetných opatření, by měly být považovány za žadatele mající opodstatněnou obavu z pronásledování ve smyslu definice uprchlíka.

29. Kromě obchodování s lidmi jsou mezinárodním právem zakázány i další nejhorší formy práce, jako je otroctví, dluhové otroctví a jiné formy nucené práce, jakož i využívání dětí k prostituci, pornografii a nezákonným činnostem (například prodeji drog).⁶⁰ Takové praktiky představují závažná porušení lidských práv, a mohou být proto považovány za pronásledování, ať již budou páčány samostatně, nebo v rámci procesu obchodování s lidmi.

30. Mezinárodní právo rovněž zakazuje práce, jež ohrožují zdraví, bezpečnost nebo morálku dítěte, rovněž známé pod pojmem „rizikové práce“.⁶¹ Při určování, zda je práce riziková, je třeba vzít v úvahu následující pracovní podmínky: práce, která vystavuje děti fyzickému nebo duševnímu násilí; práce, která se uskutečňuje pod zemí, pod vodou, v nebezpečných výškách nebo ve stísněných prostorech; práce, která vyžaduje nebezpečné vybavení nebo manuální manipulaci s těžkými náklady; dlouhá pracovní doba a nezdravé prostředí.⁶² Podle mezinárodních norem je zakázána též práce vykonávaná dítětem nedosahujícím minimálního věku určeného pro daný druh práce, o němž se má za to, že může bránit vzdělání dítěte a jeho plnému rozvoji.⁶³ Takové formy práce lze posoudit tak, že dosahují úrovně pronásledování v závislosti na konkrétní zkušenosti daného dítěte, jeho věku a dalších okolnostech. K pronásledování může dojít, pokud je například malé dítě nuceno vykonávat práci, která ohrožuje jeho fyzické a duševní zdraví a rozvoj.

iii. Mrzačení ženských pohlavních orgánů (FGM)

31. Všechny formy FGM⁶⁴ (česky též „ženská obřízka“, pozn. překl.) se považují za škodlivé a porušují řadu lidských práv⁶⁵, jak potvrzuje mezinárodní a národní rozhodovací praxe a právní doktrína. Mnohé jurisdikce uznávají, že FGM znamená způsobení vážné újmy představující pronásledování.⁶⁶ Protože se tato praxe disproporčně dotýká dívek v dětském věku,⁶⁷ lze ji považovat za specifickou formu pronásledování dítěte. Pro další informace o FGM v souvislosti s určováním právního postavení uprchlíka viz pokyn UNHCR k žádostem o právní postavení uprchlíka z důvodu mrzačení ženského genitálu.⁶⁸

⁶⁰ Úmluva ILO o nejhorších formách dětské práce, čl. 3 odst. a) – c).

⁶¹ Tamtéž, čl. 3 odst. d).

⁶² Tamtéž, článek 4 ve spojení s *ILO Worst Forms of Child Labour Recommendation (Doporučení ILO o nejhorších formách dětské práce)*, 1999, R190, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ddb6ef34.html>, body 3 a 4.

⁶³ Úmluva ILO o nejnižším věku, článek 2.

⁶⁴ FGM zahrnuje veškeré praktiky vedoucí k částečnému nebo úplnému odstranění vnějších ženských genitálií nebo jiné poranění ženských pohlavních orgánů pro nelékařské účely. Viz dále OHCHR, UNAIDS a další, *Eliminating Female Genital Mutilation: An Interagency Statement*, únor 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47c6aa6e2.html>.

⁶⁵ Patří sem právo na život, právo nebýt mučen a podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, právo na ochranu před fyzickým a duševním násilím a právo na nejvýše dosažitelnou úroveň zdravotního stavu.

⁶⁶ Viz například *Mlle Diop Aminata*, 164078, Commission des Recours des Réfugiés („CRR“), Francie, 17. července 1991, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b7294.html>; *Khadra Hassan Farah, Mahad Dahir Buraleh, Hodan Dahir Buraleh*, Kanada, IRB, 10. května 1994, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b70618.html>; *In re Fauziya Kasinga*, 3278, U.S. Board of Immigration Appeals („BIA“), 13. června 1996, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47bb00782.html>.

⁶⁷ FGM se většinou provádí na dívkách do 15 let věku, přestože tuto praktiku mohou podstoupit i starší dívky a ženy.

⁶⁸ Pokyn UNHCR k FGM, cit. dílo.

iv. Domácí násilí na dětech

32. Úmluva o právech dítěte zakazuje veškeré násilí na dětech, které jsou v péči rodičů nebo jiných osob, včetně fyzického, psychického a sexuálního násilí.⁶⁹ Násilí na dětech může být v soukromé sféře páchano osobami, které jsou s nimi spjaty pokrevně, důvěrným vztahem nebo podle zákona.⁷⁰ Přestože fyzické tresty se často vykonávají ve jménu disciplíny, je důležité mít na paměti, že výkon rodičovské odpovědnosti a péče o děti, jež často vyžadují fyzický zásah nebo zákrok k ochraně dítěte, je zcela něco jiného, než svévolné a exemplární použití síly za účelem působení bolesti nebo ponížení.⁷¹ Některé formy násilí, zejména proti velmi malým dětem, mohou způsobit trvalé následky a dokonce smrt, přestože to nemuselo být záměrem pachatelů.⁷² Domácí násilí může mít na děti obzvláště významný dopad, protože často nemají jinou možnost opory.⁷³

33. Rozhodovací praxe některých států uznává, že určité typy fyzického, sexuálního a duševního domácího násilí lze považovat za pronásledování.⁷⁴ Mezi příklady takového jednání patří bití, sexuální zneužívání v domácnosti, incest, škodlivé tradiční praktiky, trestné činy páchané ve jménu cti, dětské a nucené sňatky, znásilnění a násilné chování související s komerčním sexuálním vykořisťováním.⁷⁵ V některých případech může být duševní násilí pro oběť stejně škodlivé jako fyzická újma a může představovat pronásledování. Projevem takového druhu násilí mohou být závažné formy ponižování, obtěžování, zneužívání, faktická izolace a další praktiky, které způsobují nebo mohou způsobit psychickou újmu.⁷⁶ Domácí násilí může rovněž spadat do rámce mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání.⁷⁷ Aby je bylo možné považovat za pronásledování, vyžaduje se určitá minimální úroveň závažnosti. Při posuzování úrovně závažnosti újmy je třeba zohlednit několik faktorů, jako jsou četnost výskytu, systematickosti, doba trvání a dopad na dané dítě. Musí být rovněž zohledněny věk dítěte a závislost na pachateli, jakož i dlouhodobý vliv násilí na jeho fyzický a psychický vývoj a blaho.

⁶⁹ CRC, články 19 a 37.

⁷⁰ Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f25d2c.html>, čl. 2 odst. a).

⁷¹ Viz Obecný komentář k CRC č. 8 (2006): *The Right of the Child to Protection from Corporal Punishment and Other Cruel or Degrading Forms of Punishment (Právo dítěte na ochranu před tělesnými tresty a jinými formami krutého a ponižujícího trestání)* (mimo jiné článek 19; čl. 28, odst.2; a článek 37), CRC/C/GC/8, 2. března 2007 („Obecný komentář k CRC č. 8“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/460bc7772.html>, odst. 13–14, 26.

⁷² Studie OSN k násilí na dětech, cit. dílo, odst. 40.

⁷³ Viz dále UNICEF, *Domestic Violence Against Women and Girls (Domácí násilí na ženách a dívkách)*, Innocenti Digest No. 6, 2000, anglicky <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>.

⁷⁴ Viz UNHCR, *Handbook for the Protection of Women and Girls (Příručka UNHCR k ochraně žen a dívek)*, únor 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47cfc2962.html>, s. 142–144. Viz také například *Rosalba Aguirre-Cervantes a.k.a. Maria Esperanza Castillo v. Immigration and Naturalization Service*, U.S. Court of Appeals for the 9th Circuit, 21. března 2001, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f37adc24.html>.

⁷⁵ Výbor OSN pro lidská práva, *Human Rights Resolution 2005/41: Elimination of Violence Against Women*, 19. dubna 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/45377c59c.html>, odst. 5.

⁷⁶ Obecný komentář k CRC č. 8, cit. dílo, odst. 11. Viz také Studie OSN k násilí na dětech, cit. dílo, odst. 42; UNICEF, *Domácí násilí na ženách a dívkách*, cit. dílo, s. 2–4.

⁷⁷ Obecný komentář k CRC č. 8, cit. dílo, odst. 12; Rada pro lidská práva, zpráva zvláštního zpravodaje k mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání, A/HRC/7/3, 15. ledna 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47c2c5452.html>, odst. 45–49.

v. Porušování hospodářských, sociálních a kulturních práv

34. Využívání hospodářských, sociálních a kulturních práv je zásadní pro zachování života a rozvoj dítěte.⁷⁸ Výbor OSN pro práva dítěte k tomu uvedl, že:

... právo na zachování života a rozvoj lze implementovat pouze celostním způsobem, za současného prosazování všech ostatních ustanovení Úmluvy, včetně práva na zdraví, přiměřenou výživu, sociální zabezpečení, přiměřenou životní úroveň, zdravé a bezpečné životní prostředí, vzdělání a hru.⁷⁹

Zatímco Úmluva o právech dítěte a Mezinárodní pakt z roku 1966 o hospodářských, sociálních a kulturních právech počítají s postupnou realizací hospodářských, sociálních a kulturních práv, ukládají tyto dokumenty smluvním stranám různé povinnosti s okamžitým účinkem.⁸⁰ Mezi ně patří neuplatňování zpátečnických opatření, uspokojování minimálních základních prvků každého práva a zabezpečení nediskriminačního využívání těchto práv.⁸¹

35. Porušování hospodářských, sociálních a kulturních práv může představovat pronásledování, nejsou-li realizovány minimální základní prvky takového práva. Například odepření práva na přiměřenou životní úroveň dítěti ulice (včetně přístupu k potravinám, vodě a obydlí) by mohlo vést k neúnosné situaci ohrožující rozvoj a zachování života dítěte. Obdobně může být jako pronásledování vyhodnoceno odepírání zdravotní péče, zejména pokud dotčené dítě trpí život ohrožující nemocí.⁸² Úrovně pronásledování může být rovněž dosaženo kumulací několika méně závažných porušení.⁸³ To by mohlo například platit, pokud by děti s postižením nebo bez státní příslušnosti neměly přístup k registraci v matrice narození, a v důsledku toho byly vyloučeny ze vzdělání, zdravotní péče a jiných služeb.⁸⁴

36. Diskriminační opatření mohou představovat pronásledování, pokud mají takové důsledky, které dotčené dítě významně poškozují.⁸⁵ Takovými formami diskriminace mohou být obzvláště

⁷⁸ CRC, článek 6.2.

⁷⁹ Obecný komentář k CRC č. 7: *Implementing Child Rights in Early Childhood (Implementace dětských práv v raném dětství)*, CRC/C/GC/7/Rev.1, 20. září 2006 („Obecný komentář k CRC č. 7“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/460bc5a62.html>, odst. 10.

⁸⁰ Viz Obecný komentář k CESCR č. 3: *The Nature of States Parties' Obligations* (čl. 2, odst. 1 Úmluvy), E/1991/23, 14. prosinec 1990, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4538838e10.html>, odst. 1; Obecný komentář k CRC č. 5, odst. 6.

⁸¹ Viz Výbor OSN pro lidská práva, *Note verbale dated 5 December 1986 from the Permanent Mission of the Netherlands to the United Nations Office at Geneva addressed to the Centre for Human Rights („Limburg Principles“)*, 8. ledna 1987, E/CN.4/1987/17, bod B.16, 21–22, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48abd5790.html>; International Commission of Jurists, *Maastricht Guidelines on Violations of Economic, Social and Cultural Rights*, 26. ledna 1997, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48abd5730.html>, body II.9 and 11.

⁸² Viz například *RRT Case No. N94/04178*, N94/04178, Austrálie, Refugee Review Tribunal („RRT“), 10. června 1994, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b6300.html>.

⁸³ Příručka UNHCR, odst. 53. Viz také *Canada (Citizenship and Immigration) v. Oh*, 2009 FC 506, Kanada, Federální soud, 22. května 2009, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a897a1c2.html>, bod 10.

⁸⁴ Viz *Case of the Yean and Bosico Children v. The Dominican Republic*, IACtHR, 8. září 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/44e497d94.html>. Dvěma dívkám haitského původu bylo odepřeno právo na státní příslušnost a vzdělání, protože kromě jiného neměly rodný list; *Case of the "Juvenile Reeducation Institute" v. Paraguay*, IACtHR, 2. září 2004, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b17bab62.html>. Soud shledal, že neposkytnutí přístupu k základním zdravotním službám výrazně vyloučeným skupinám obyvatel znamená porušení práva na život podle ACHR. Viz také Obecný komentář k CRC č. 7, odst. 25; Obecný komentář k CRC č. 9 (2006): *The Rights of children with disabilities (Práva dětí s postižením)*, CRC/C/GC/9, 27. února 2007 („Obecný komentář k CRC č. 9“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/461b93f72.html>, odst. 35–36.

⁸⁵ Příručka UNHCR, odst. 54.

dotčeny děti bez péče a obživy poskytované dospělými, dále sirotci, děti opuštěné nebo odmítnuté svými rodiči nebo děti prchající před násilím zažívaným ve svých domovech. Ač je zřejmé, že nikoli všechna diskriminační jednání vedoucí k odepření hospodářských, sociálních a kulturních práv musejí nezbytně znamenat pronásledování, je důležité posoudit důsledky takových jednání na dotčené dítě nyní i v budoucnosti. Například s ohledem na zásadní důležitost vzdělání a významný dopad, jaký může mít odepření takového práva pro budoucnost dítěte, může dítěti vzniknout závažná újma, pokud by mu byl přístup k systematickému vzdělávání odepřen.⁸⁶ Společnost někde netoleruje vzdělávání dívek,⁸⁷ pro jiné děti je školní docházka neúnosná kvůli ubližování z rasových nebo národnostních důvodů.⁸⁸

b) Původci pronásledování

37. V žádostech o azyl podaných dětmi bývá původcem pronásledování často nestátní aktér. Mohou to být ozbrojené skupiny, zločinecké gangy, rodiče nebo jiné pečující osoby, komunitní či náboženská vůdci. V takových situacích musí posouzení opodstatněnosti obav zahrnout i zvážení, zda je stát schopen nebo ochoten oběť chránit.⁸⁹ Případ od případu bude nutné posoudit, zda stát nebo jeho orgány podnikly dostatečné kroky k ochraně dítěte.

38. Takové posouzení bude záviset nejen na existenci právního systému, který kriminalizuje pronásledování a stanoví za něj sankce, ale i na tom, zda státní orgány řádně zajišťují prošetřování takových případů a zda identifikují a řádně trestají osoby, které se dopouštějí pronásledování.⁹⁰ Pouhé uzákonění právních předpisů zakazujících nebo odmítajících určité způsoby pronásledování dětí tak není samo o sobě dostatečným důkazem pro odmítnutí žádosti o právní postavení uprchlíka podané dítětem.⁹¹

39. Přístup dítěte k ochraně ze strany státu rovněž závisí na schopnosti a ochotě jeho rodičů, jiných hlavních pečujících osob nebo opatrovníků vykonávat práva dítěte a vyžadovat jeho jménem ochranu. V úvahu připadá podání oznámení či stížnosti policejnímu či správnímu orgánu nebo

⁸⁶ Viz *RRT Case No. V95/03256*, [1995] RRTA 2263, Austrálie, RRT, 9. října 1995, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b17c13a2.html>, kde tribunál shledal, že „diskriminační neumožnění přístupu k základnímu vzdělání je tak závažným odepřením základních lidských práv, že naplňuje znaky pronásledování“, bod 47.

⁸⁷ Viz *Ali v. Minister of Citizenship and Immigration*, IMM-3404-95, Kanada, IRB, 23. září 1996, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b18e21b2.html>, které se týkalo 9leté dívky z Afghánistánu. Soud dospěl k závěru, že: „Vzdělání je základní lidské právo a ukládáme Výboru, aby rozhodl, že dívka má být posouzena jako uprchlík podle Úmluvy.“

⁸⁸ Při rozhodování v Kanadě i Austrálii se obecně akceptuje, že šikana a obtěžování školou povinných dětí může naplňovat znaky pronásledování. Viz například *Decision VA1-02828, VA1-02826, VA1-02827 and VA1-02829, VA1-02828, VA1-02826, VA1-02827 and VA1-02829*, Kanada, IRB, 27. února 2003, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b18e03d2.html>, odst. 36; *RRT Case No. N03/46534*, [2003] RRTA 670, Austrálie, RRT, 17. července 2003, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b17bfd62.html>.

⁸⁹ Viz CRC, článek 3, který ukládá smluvním stranám povinnost zajistit ochranu dětí a péči o ně jak v souvislosti s jednáním státu, tak soukromých aktérů; ACHR, články 17 a 19; Africká charta, čl. 1 odst. 3), článek 81. Viz také Příručka UNHCR, odst. 65; Směrnice UNHCR k pronásledování z důvodu pohlaví, odst. 19; *Advisory Opinion on Juridical Condition and Human Rights of the Child*, č. OC-17/02, IACTHR, 28. srpna 2002, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4268c57c4.html>.

⁹⁰ Viz například *Velásquez Rodríguez Case*, Series C, č. 4, IACTHR, 29. července 1988, odst. 174 anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/40279a9e4.html>; *M.C. v. Bulgaria*, Application č. 39272/98, ECtHR, 3. prosince 2003, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47b19f492.html>. Viz také Výbor OSN pro odstranění násilí páchaného na ženách, obecná doporučení č. 19 a 20 přijatá na jedenáctém zasedání, 1992 (obsažená v dokumentu A/47/38), A/47/38, 1992, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/453882a422.html>, odst. 9; Výbor OSN pro lidská práva, Standardizovaná prověrka jako nástroj odstranění násilí páchaného na ženách: Zpráva zvláštního zpravodaje o násilí páchaném na ženách, jeho příčinách a důsledcích, Yakin Ertürk, E/CN.4/2006/61, 20. ledna 2006, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/45377afb0.html>.

⁹¹ Směrnice UNHCR k pronásledování z důvodu pohlaví, odst. 11.

instituci veřejných služeb. Ne všechny děti však mají k dispozici dospělého, který je může zastupovat, například je-li dítě bez doprovodu, osiřelé nebo je-li dospělý, hlavní pečující osoba či opatrovník původcem pronásledování. Je důležité mít zde na paměti, že děti nebývají schopny se z důvodu svého nízkého věku samy obrátit na donucovací orgány ani formulovat své obavy nebo svou stížnost stejným způsobem jako dospělí. Děti se snadněji nechají odbýt, nebývají brány oslovenými úředními osobami vážně a samy úřední osoby mohou postrádat dovednosti potřebné k řádnému vyslechnutí dítě.

c) Azylově relevantní důvody

40. Stejně jako u žádostí o právní postavení uprchlíka podaných dospělými je i zde nezbytné zjistit, zda jsou oprávněné obavy dítěte před pronásledováním navázány na jeden nebo několik z pěti důvodů vypočtených v čl. 1A odst. 2 Úmluvy z roku 1951 (dále též „azylově relevantní důvod“, pozn. překl.). Stačí, aby azylově relevantní důvod byl významným faktorem pronásledování, ale není nezbytné, aby byl jediným nebo dokonce převažujícím důvodem.

Rasové a národnostní důvody

41. Rasa nebo národnost bývají základem azylových žádostí dětí v mnoha kontextech. Do této kategorie důvodů budou spadat postupy, které odpírají dětem určité rasy nebo národnosti právo na státní příslušnost či registraci po narození⁹² nebo které odpírají dětem určité národnostní skupiny právo na vzdělání či zdravotní péči. Tento azylově relevantní důvod by se obdobně uplatnil také na postupy, jejichž cílem je odebrání dětí rodičům určitého rasového, národnostního nebo domorodého původu. V rámci tohoto důvodu může být analyzováno také systematické zaměření na dívky náležící k národnostním menšinám za účelem znásilňování, obchodování s lidmi nebo povolávání do ozbrojených sil či skupin.

Náboženské důvody

42. Stejně jako u dospělých může vystavit dítě nebezpečí pronásledování také náboženské vyznání nebo jeho odmítání. Aby byl shledán tento azylově relevantní důvod, není nutné, aby dítě bylo praktikujícím vyznavačem takového náboženství. Stačí, aby bylo zjednodušeně vnímáno jako vyznavač určitého náboženství nebo příslušník některé sekty či náboženské skupiny, například na základě náboženského vyznání jeho rodičů.⁹³

43. Děti nemají žádný nebo téměř žádný vliv na to, k jakému náboženství náležejí nebo které náboženství vyznávají, a příslušnost k určitému náboženství může být v podstatě obdobně vrozená jako národnost nebo rasa. V některých zemích může náboženství přikazovat dětem určité role nebo chování. Pokud dítě přidělené role neplní, odmítá dodržovat náboženský kodex a je za to trestáno, může mít v důsledku toho opodstatněné obavy z pronásledování z náboženských důvodů.

⁹² Všeobecná deklarace lidských práv, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3712c.html>, český https://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf, článek 15; ICCPR, čl. 24 odst. 2) a 3); Úmluva o právech dítěte, článek 7.

⁹³ Směrnice UNHCR k mezinárodní ochraně č. 6: *Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, HCR/GIP/04/06, 28. dubna 2004 („Směrnice UNHCR k pronásledování z náboženských důvodů“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4090f9794.html>.

44. Na základě tohoto důvodu může být také analyzováno pronásledování vyplývající z odmítání dítěte dodržovat předepsané genderové role. Pronásledování z náboženských důvodů mohou být vystaveny zejména dívky. Od dospívajících dívek může být požadováno, aby plnily tradiční otrocké povinnosti nebo poskytovaly sexuální služby. Rovněž u nich může být požadováno, aby podstoupily FGM, nebo jsou ve jménu náboženství trestány za zločiny proti cti.⁹⁴ V jiných souvislostech může být speciálně cíleno na děti, a to jak chlapce, tak dívky, aby se připojily k ozbrojeným skupinám nebo státním ozbrojeným silám za účelem prosazování náboženských nebo s tím souvisejících ideologií.

Politické názory

45. Uplatnění důvodu „politického názoru“ podle Úmluvy se neomezuje jen na azylové žádosti dospělých. Nárok založený na politickém názoru předpokládá, že žadatel skutečně či domněle zastává názory, které nejsou tolerovány veřejnými orgány nebo společností a které jsou kritické k obecně přijímaným politikám, tradicím či metodám. Zda dítě je nebo není schopno zastávat politický názor, je skutkovou otázkou, jež musí být zodpovězena na základě posouzení stupně vyspělosti a rozvoje dítěte, úrovně jeho vzdělání a jeho schopnosti takové názory formulovat. Je též důležité uznat, že děti mohou být politicky aktivní a zastávat politické názory nezávisle na dospělých, kvůli čemuž mohou mít obavu z pronásledování. Hybnou silou mnoha vnitrostátních osvobozeneckých a protestních hnutí bývají studentští aktivisté včetně školních dětí. Děti mohou být například zapojeny do distribuce letáků, účasti na demonstracích, mohou fungovat jako posílčci nebo se zapojovat do podvratných činností.

46. Kromě toho mohou být dětem veřejnými orgány nebo nestátními původci přičítány názory dospělých, typicky rodičů.⁹⁵ K tomu může docházet, i pokud není dítě schopno popsat politické názory nebo činnosti rodiče, včetně případů, kdy rodič záměrně takové informace před dítětem zamlčuje, aby je chránil. Za takových okolností by měly být tyto případy analyzovány nejen z hlediska naplnění důvodu zastávání politického názoru, ale rovněž ve vztahu k důvodu příslušnosti k určité sociální skupině (v tomto případě „rodině“).

47. Důvody spočívající v (přičítaném) politickém názoru a náboženské důvody se mohou v azylových žádostech dětí často překrývat. V určitých společenstvích mohou role připisované ženám a dívkám vycházet z požadavků státu nebo oficiálního náboženství. Veřejné orgány nebo jiní původci pronásledování mohou vnímat nepřizpůsobení se dívky dané roli jako odmítnutí praktikovat či vyznávat určité náboženství. Zároveň může být toto nedodržení vykládáno jako zastávání nepřijatelného politického názoru, který ohrožuje základní mocenské struktury. Tak tomu může být zejména ve společenstvích, kde je jen nepatrné dělítko mezi náboženskými a státními institucemi či právními předpisy a náboženskými doktrínami.⁹⁶

Příslušnost k určité sociální skupině (společenské vrstvě)

48. Žádosti dětí o přiznání právního postavení uprchlíka bývají nejčastěji analyzovány v kontextu důvodu „příslušnosti k určité sociální skupině“, přestože může být aplikován kterýkoli jiný z důvodů obsažených v Úmluvě. Jak je uvedeno ve směrnici UNHCR:

⁹⁴ Tamtéž, odst. 24.

⁹⁵ Viz *Matter of Timnit Daniel and Simret Daniel*, A70 483 789 & A70 483 774, U.S. BIA, 31. ledna 2002 (nepublikováno, rozhodnutí nezakládající precedent). Soud shledal, že dojem toho „že odpůrci jsou příliš mladí, aby mohli zastávat skutečné politické názory, je bez významu; stačí domněnka úředních osob, že odpůrci podporují EPLF.“

⁹⁶ Směrnice UNHCR k pronásledování z důvodu pohlaví, cit. dílo, odst. 26.

[s]ociální skupina je skupina osob, které sdílejí společnou charakteristiku, jež je odlišná od pouhého rizika pronásledování, nebo které jsou společností jako skupina vnímány. Tato charakteristika bude často vrozená, neměnná nebo jiným způsobem zásadní pro identitu, svědomí nebo výkon lidských práv.⁹⁷

49. Přestože věk není striktně vzato vrozenou ani neměnnou charakteristikou, neboť se neustále mění, být dítětem je, pokud jde o účinky, neoddělitelnou charakteristikou v konkrétním časovém okamžiku. Dítě se zjevně nemůže distancovat od svého věku, aby se vyhnulo obávanému pronásledování.⁹⁸ Fakt, že dítě nakonec zestárne, je pro identifikaci určité sociální skupiny nevýznamný, neboť ta se zakládá na skutečnostech přednesených v žádosti o azyl. Být dítětem je přímo relevantní pro identitu člověka jak v očích společnosti, tak z perspektivy daného dítěte. Mnoho vládních opatření je založeno na věku adresátů nebo s ním souvisí, jako je tomu např. u věku pro povolání do ozbrojených sil, věku pro vyslovení sexuálního souhlasu, věku pro uzavření manželství či věku zahájení a ukončení školní docházky. Děti také sdílejí mnohé obecné charakteristiky, například nevinnost, relativní nevyzrálost, ovlivnitelnost a rozvíjející se schopnosti. Ve většině společenství jsou děti brány odděleně od dospělých, neboť se považují za osoby vyžadující zvláštní pozornost nebo péči, a odkazuje se na ně mnoha popisnými zkratkami, jež je identifikují nebo nálepkují, jako třeba „malé“, „nedospělé“, „dítě“, „chlapeček“, „dívka“ nebo „adolescent“. Identifikaci sociální skupiny může napomoci také fakt, pokud děti sdílejí společnou sociálně podmíněnou zkušenost, např. jsou oběťmi zneužívání, opuštění rodinou, zbídačení nebo vnitřně vysídlení.

50. Základem žádosti o právní postavení uprchlíka z důvodu příslušnosti k určité sociální skupině tak může být mnoho podmnožin celé skupiny dětí. Stejně jako byly v rozhodovací praxi určitých států za zvláštní sociální skupinu uznány „ženy“, mohou „děti“ nebo menší podmnožina dětí takovou sociální skupinu rovněž představovat.⁹⁹ Věk a další charakteristiky mohou jednotlivé skupiny definovat jako „opuštěné děti“,¹⁰⁰ „děti s postižením“, „sirotci“ nebo děti narozené mimo pravidla rodinné politiky nebo z neuznaných manželství, rovněž neoficiálně nazývané „black children“.¹⁰¹ Relevantní sociální skupinu může rovněž představovat rodina žadatele.¹⁰²

⁹⁷ Směrnice UNHCR k mezinárodní ochraně č. 2: „Membership of a Particular Social Group“ within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, HCR/GIP/02/02, 7. května 2002, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3d36f23f4.html>, odst. 11.

⁹⁸ Viz *Matter of S-E-G-, et al.*, 24 I&N Dec. 579 (BIA 2008), U.S. BIA, 30. července 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4891da5b2.html>, kde je konstatováno: „uznáváme, že běh věku je zcela neovlivnitelný, a pokud byla určitá osoba v minulosti pronásledována z důvodu příslušnosti k určité sociální skupině definované věkem nebo čelí takovému pronásledování v době, kdy jí věk do takové skupiny zapojuje, lze žádost o azyl i přesto uznat za oprávněnou“ (s. 583); *LQ (Age: Immutable Characteristic) Afghanistan v. Secretary of State for the Home Department*, [2008] U.K. AIT 00005, 15. března 2007, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47a04ac32.html>, kde bylo shledáno, že postavení žadatele „jako dítěte, i když jím po uplynutí jasně určitého času přestane být, pokud takový okamžik přežije, je v době posuzování nezměnitelný“, bod 6; *Decision V99-02929, V99-02929*, Kanada, IRB, 21. února 2000, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b18e5592.html>, kde bylo shledáno, že „zranitelnost dítěte vzniká v důsledku jeho právního postavení jako nezletilého. Jeho zranitelnost jakožto nezletilého je vrozená a nezměnitelná charakteristika bez ohledu na to, že dítě jednou dospěje.“

⁹⁹ V *In re Fauziya Kasinga*, cit. dílo, bylo rozhodnuto, že „mladé ženy“ mohou tvořit určitou sociální skupinu.

¹⁰⁰ Ve věci *V97-03500*, Kanada, Convention Refugee Determination Division, 31. května 1999, bylo akceptováno, že opuštěné děti v Mexiku mohou představovat určitou sociální skupinu. (Shrnutí je k dispozici anglicky na http://www2.irb-cisr.gc.ca/en/decisions/reflex/index_e.htm?action=article.view&id=1749). Viz také *RRT Case No. 0805331*, [2009] RRTA 347, Austrálie, RRT, 30. dubna 2009, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a2681692.html>, kde tribunál rozhodl, že sociální skupinou žadatele (dvouletého dítěte) jsou „děti pronásledovaných disidentů“.

¹⁰¹ To bylo potvrzeno i několika rozhodnutími z Austrálie. Viz například *Chen Shi Hai*, cit. dílo, a nedávno i *RRT Case No. 0901642*, [2009] RRTA 502, Austrálie, RRT, 3. června 2009, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a76ddb2.html>.

51. Příslušnost žadatele k určité sociální skupině definované nezletilostí nepřestává existovat pouze z důvodu, že žadatel dosáhl zletilosti. Důsledky toho, že tato osoba dříve do takové sociální skupiny patřila, nemusí ustát, ani kdy již neplatí klíčový faktor její identity (tj. dětský věk žadatele). Například minulá sdílená zkušenost může být charakteristikou, která je neměnná a historická a může pro účely stanovení, zda existuje obava z budoucího pronásledování, podporovat identifikaci skupin jako „bývalí dětští vojáci/bojovníci“¹⁰³ nebo „dětské oběti obchodování s lidmi“¹⁰⁴.

52. Mezi nejvýraznější sociální skupiny patří:

- i. **Děti ulice** lze považovat za zvláštní sociální skupinu. Děti žijící a pracující na ulici jsou ze všech dětí nejvíce na očích a často jsou označovány společností za vyvržence. Sdílejí společnou charakteristiku svého dětství/mládí a ulice je pro ně domovem i zdrojem obživy. Zvláště pro děti, které v takovém prostředí vyrostly, je takový způsob života zásadní pro jejich identitu a často je obtížné ho změnit. Mnoho z těchto dětí si vzalo pojem „děti ulice“ za svůj, neboť jim to dodává pocit identity a sounáležitosti, i když žít a pracovat na ulici mohou z mnoha různých důvodů. Rovněž mohou sdílet stejnou prožitou zkušenost, jako je domácí násilí, sexuální zneužívání a vykořisťování nebo osíření či opuštění.¹⁰⁵
- ii. **Děti trpící HIV/AIDS**, včetně HIV pozitivních a těch, které mají HIV pozitivního rodiče nebo jiné příbuzné, mohou být rovněž považovány za zvláštní sociální skupinu. Fakt HIV positivity existuje nezávisle na pronásledování, kterým mohou takové děti trpět v důsledku své nemoci nebo nemoci blízkých osob. Daná situace je může izolovat od jejich rodiny, a přestože nemoc může být léčitelná, jejich právní postavení je v danou chvíli nezměnitelné.¹⁰⁶
- iii. Jsou-li děti vybírány jako cíl **povolávání nebo využívání v ozbrojených silách nebo skupinách**, mohou tvořit zvláštní sociální skupinu z důvodu vrozené a neměnné charakteristiky jejich věku i skutečnosti, že jsou jako taková skupina vnímány společností, v níž žijí. Stejně jako u dospělých lze dítě, které se vyhýbá odvodu, dezertuje nebo jinak odmítne být napojené na ozbrojené síly, posoudit tak, že zastává určitý politický názor,

¹⁰² Viz *Aguirre-Cervantes*, cit. dílo, kde soud shledal, že „příslušnost k určité rodině je zjevně neoddelitelnou charakteristikou, zásadní pro identitu jedince“, a konstatoval, že „nezvratné důkazy prokázaly, že cílem pana Aguirra bylo ovládat a pronásledovat členy své nejbližší rodiny“.

¹⁰³ Ve věci *Lukwago v. Ashcroft, Attorney General*, 02-1812, U.S. Court of Appeals for the 3rd Circuit, 14. května 2003, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47a7078c3.html>, soud shledal, že „příslušnost ke skupině bývalých dětských vojáků, kteří uprchli ze zajetí LRA, přesně zapadá do rámce vlastního přesvědčení BIA o tom, že sdílená minulá zkušenost může být dostatečná pro propojení příslušníků do „určité sociální skupiny““.

¹⁰⁴ Směrnice UNHCR k obětem obchodování, odst. 39. Viz také *RRT Case No. N02/42226*, [2003] RRTA 615, Austrálie, RRT, 30. června 2003, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b17c2b02.html>, který se týkal mladé ženy z Uzbekistánu. Identifikovanou skupinou byly „uzbecké ženy nucené k prostituci v zahraničí, vnímané jako narušitelky společenských mravů“.

¹⁰⁵ Viz například *Matter of B-F-O-*, A78 677 043, U.S. BIA, 6. listopadu 2001 (nepublikováno, rozhodnutí netvoří precedent). Soud zde shledal, že žadatel, opuštěné dítě ulice, má oprávněnou obavu před pronásledováním, zakládající se na příslušnosti k určité sociální skupině. Viz také *LQ (Age: Immutable Characteristic) Afghanistan v. Secretary of State for the Home Department*, cit. dílo Tribunál shledal, že obava žadatele jakožto sirotka a dítěte ulice z újmy „by plynule z příslušnosti k části skupiny, jež sdílí nezměnitelné charakteristiky a zakládá pro účely Úmluvy o uprchlících zvláštní sociální skupinu“, bod 7.

¹⁰⁶ Viz dále Obecný komentář k CRC č. 3: *HIV/AIDS and the Rights of the Child*, 17. března 2003, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4538834e15.html>.

přičemž pak může být rovněž shledán azylově relevantní důvod spočívající v zastávání určitého politického názoru.¹⁰⁷

d) Alternativa vnitřního přesídlení nebo útěku

53. Posouzení otázky alternativy vnitřního útěku se dělí na dvě části: posouzení relevance takové alternativy a posouzení rozumnosti vnitřního přesídlení do navržené oblasti.¹⁰⁸ Pro posuzování relevance i rozumnosti bude zásadním faktorem nejlepší zájem dítěte.

54. Stejně jako v případě dospělých je vnitřní přesídlení **relevantní** pouze tehdy, může-li žadatel na místo přesídlení prakticky vstoupit, a to bezpečně a legálně.¹⁰⁹ Zejména u pronásledování z důvodu pohlaví, jako je domácí násilí nebo FGM, jež jsou typicky páčány soukromými aktéry, může nedostatek efektivní ochrany ze strany státu v jedné části země znamenat, že stát nebude schopen nebo ochoten chránit dítě v žádné části země.¹¹⁰ Mělo-li by být dítě přesídleno například z venkovské oblasti do městské, musejí být pečlivě zkoumána rizika ochrany v místě přesídlení s přihlédnutím k věku a schopnosti dítěte zvládat zátěž.

55. Je-li alternativa vnitřního přesídlení nebo útěku považována za relevantní, pak navržené místo vnitřního přesídlení, které může být **rozumné** v případě dospělého, nemusí být rozumné v případě dítěte. „Test rozumnosti“ musí dostatečně zkoumat konkrétní okolnosti žadatele a nesmí být vázán na hypotetickou „průměrnou osobu“. Při posuzování proveditelnosti vnitřního přesídlení do navrhovaného místa je třeba uvažovat věk a nejlepší zájem dítěte.¹¹¹

56. Jedná-li se o děti bez doprovodu, které se proto nevracejí do země původu s rodinnými příslušníky nebo jinou podporou dospělých, je třeba věnovat rozumnosti takového přesídlení obzvláštní pozornost. Alternativa vnitřního přesídlení nebo útěku by například nebyla vhodná v případech, kdy děti bez doprovodu nemají známé příbuzné, kteří by žili v zemi původu a byli ochotni je podporovat nebo o ně pečovat, a navrhované řešení znamená, že se děti přesídlí a budou žít samy bez přiměřené státní péče a pomoci. Co je pro dospělého pouze nepříjemné, může pro dítě představovat nepřiměřenou tvrdost, zejména nemá-li žádného přítele nebo příbuzného.¹¹² Takové přesídlení může porušit lidské právo na život, zachování života a rozvoj, zásadu nejlepšího zájmu dítěte nebo právo nebýt podroben nelidskému zacházení.¹¹³

¹⁰⁷ Příručka UNHCR, odst. 169–171; UNHCR, *Guidelines on Religion-Based Persecution (Směrnice k pronásledování z náboženských důvodů)*, odst. 25–26.

¹⁰⁸ UNHCR, *Směrnice k mezinárodní ochraně č. 4: „Alternativa vnitřního útěku nebo přesídlení“ ve smyslu článku 1A odst. 2 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a/nebo jejího Protokolu z roku 1967* (“Internal Flight or Relocation Alternative” Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees), HCR/GIP/03/04, 23. července 2003, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f2791a44.html>.

¹⁰⁹ Tamtéž, odst. 7.

¹¹⁰ Tamtéž, odst. 15.

¹¹¹ Tamtéž, odst. 25. Viz další faktory v Obecném komentáři k CRC č. 6, odst. 84, k návratu do země původu. Přestože byly vypracovány v jiném uvažovaném kontextu, jsou tyto faktory obdobně relevantní při posuzování alternativy vnitřního přesídlení nebo útěku.

¹¹² Viz například *Elmi v. Minister of Citizenship and Immigration*, Kanada, Federální soud, č. IMM-580-98, 12. března 1999, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b17c5932.html>.

¹¹³ CRC, články 3, 6 a 37. Viz také *Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium*, č. 13178/03, ESLP, 12. října 2006, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/45d5cef72.html>, který se týkal návratu (nikoli vnitřního přesídlení) pětileté dívky bez doprovodu. Soud byl „překvapen nezajištěním řádné přípravy, dohledu a záruk pro její deportaci“, a dále poznamenal, že takové „podmínky ji nutně musely přivodit tak extrémní úzkost a jsou ukázkou takové nelidskosti vůči osobě jejího věku a v její situaci, jakožto nezletilé bez doprovodu, že to naplňuje znaky nelidského zacházení (porušení článku 3 Evropské úmluvy o lidských právech)“, odst. 66, 69.

57. Pokud jedinou dostupnou možností přesídlení je umístit dítě do ústavní péče, musí být provedeno řádné posouzení péče, zdravotnických a vzdělávacích služeb, které by byly v souvislosti s tím zajišťovány, a přihlédnuto k dlouhodobým vyhlídkám dospělých, kteří jako děti ústavní péči prošli.¹¹⁴ Musí být pečlivě posouzeno zacházení, jakož i společenské a kulturní vnímání sirotků a jiných dětí v ústavní péči, neboť takové děti mohou čelit společenskému odmítání, předsudkům nebo násilí, čímž se navrhované místo přesídlení stane za konkrétních okolností nevhodné.

e) Uplatnění vylučujících klauzulí na děti

58. Vylučující klauzule obsažené v článku 1F Úmluvy z roku 1951 stanoví, že určitá jednání jsou natolik závažná, že jejich pachatelé si nezaslouží požívat mezinárodní ochrany jako uprchlíci.¹¹⁵ Jelikož článek 1F má za cíl chránit smysl azylu, musí být uplatňován „s opatrností“. Stejně jako je tomu u jiných výjimek ze záruk lidských práv, je nutný restriktivní výklad vylučujících klauzulí s ohledem na závažné možné důsledky vyloučení takové osoby z ochrany.¹¹⁶ Vylučující klauzule jsou taxativně vyjmenovány v článku 1F a nedovolují se žádné výhrady.¹¹⁷

59. S ohledem na konkrétní okolnosti a zranitelnost dětí musí být vylučující klauzule uplatňovány na děti vždy s velkou opatrností. V případě malých dětí se vylučující klauzule vůbec neuplatní. Pokud děti údajně spáchaly zločin, přičemž byla zároveň porušována jejich vlastní práva (například byly-li napojeny na ozbrojené síly nebo ozbrojené skupiny), je důležité mít na paměti, že se může jednat o oběti mezinárodního zločinu, a nikoli pouze pachatele.¹¹⁸

60. Přestože vylučující klauzule podle článku 1F nerozlišují mezi dospělými a dětmi, lze článek 1F aplikovat na dítě, pouze pokud dosáhlo věku trestní odpovědnosti stanoveného mezinárodním nebo vnitrostátním právem v době spáchání činu, jenž má být důvodem vyloučení.¹¹⁹ Dítě mladší než je zákonná dolní věková hranice, proto nemůže být shledáno odpovědným za čin, na nějž by se

¹¹⁴ Viz Obecný komentář k CRC č. 6, odst. 85. Viz také Meziagenturní základní zásady, cit. dílo, které konstatují, že ústavní péče musí být považována za krajní možnost, neboť „internátní instituce málokdy nabízejí rozvojovou péči a podporu, kterou dítě potřebuje, a často nemohou zajistit přiměřenou úroveň ochrany“, s. 46.

¹¹⁵ Výkladové právní vodítko UNHCR k hmotněprávním a procesním standardům při aplikaci článku 1F je uvedeno ve Směrnici k mezinárodní ochraně č. 5: „Aplikace vylučujících klauzulí“: Článek 1F Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951“ (*Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*), HCR/GIP/03/05, 4. září 2003, („Směrnice UNHCR k exkluzi“) anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f5857684.html>; UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses: Article čl. 1 odst. F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*, 4. září 2003, („Podkladová zpráva UNHCR k exkluzi“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f5857d24.html>; UNHCR, *Statement on Article čl. 1 odst. F of the 1951 Convention*, červenec 2009, („Stanovisko UNHCR k čl. 1 odst. F Úmluvy z roku 1951“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a5de2992.html>, a Příručka UNHCR, odst. 140–163.

¹¹⁶ Směrnice UNHCR k exkluzi, odst. 2; Podkladová zpráva UNHCR k exkluzi, odst. 4. Příručka UNHCR, odst. 149. Viz také Závěr Výkonného výboru č. 82 (XLVIII), *Safeguarding Asylum*, 17. října 1997, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68c958.html>, odst. (v); č. 102 (LVI) 2005, *General Conclusion on International Protection*, 7. října 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/43575ce3e.html>, odst. i); č. 103 (LVI), *Conclusion on the Provision on International Protection Including Through Complementary Forms of Protection*, 7. října 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/43576e292.html>, odst. d).

¹¹⁷ Směrnice UNHCR k exkluzi, odst. 3; Podkladová zpráva UNHCR k exkluzi, odst. 7.

¹¹⁸ V Pařížských zásadách je uvedeno: „Děti obviněné ze zločinů podle mezinárodního práva, údajně spáchaných v době jejich napojení na ozbrojené síly nebo ozbrojené skupiny, by měly být považovány primárně za oběti trestných činů mezinárodního práva, nejen pachatele. Je třeba s nimi zacházet v souladu s mezinárodním právem v rámci nápravné justice a sociální rehabilitace, konzistentně s mezinárodním právem, které nabízí dětem v rámci mnoha smluv a zásad zvláštní ochranu,“ odst. 3.6. Rovněž je třeba poznamenat, že veřejný žalobce Zvláštního soudu pro Sierra Leone se rozhodl nestíhat děti ve věku 15 až 18 let s ohledem na to, že ony samy jsou obětí mezinárodního zločinu.

¹¹⁹ Směrnice UNHCR k exkluzi, odst. 28.

jinak vztahovala exkluze.¹²⁰ Článek 40 Úmluvy o právech dítěte požaduje, aby státy stanovily spodní věkovou hranici trestní odpovědnosti, ale žádný univerzálně uznávaný věkový limit není dán.¹²¹ V různých jurisdikcích se věková hranice pohybuje od 7 let až po například 16 nebo 18 let, přičemž Statut Zvláštního soudu pro Sierra Leone¹²² a Statut Mezinárodního trestního soudu¹²³ stanoví věkovou hranici v prvním případě na 15 let a v druhém případě na 18 let.

61. S ohledem na rozdíly při stanovování dolní věkové hranice trestní odpovědnosti na straně států a v různých jurisdikcích bude nutné posuzovat emoční, duševní a intelektuální vyspělost dítěte, které je starší než stanovený vnitrostátní věkový limit trestní odpovědnosti, za účelem určení, zda má dané dítě duševní způsobilost být shledáno odpovědným za trestný čin spadající do působnosti článku 1F. Takové posouzení je důležité zejména tam, kde je věkový limit na škále spíše nižší, ale rovněž je na místě, pokud neexistuje důkaz o věku a nelze jednoznačně určit, zda takové dítě je ve věku trestní odpovědnosti nebo starší. Čím mladší dítě, tím větší je předpoklad, že požadovaná duševní způsobilost v dané době nebyla dána.

62. Stejně jako u jiné vylučovací analýzy platí, že jsou-li náznaky, že dítě bylo zapojeno do jednání, jež může vést k exkluzi, musí být tato analýza provedena ve třech krocích.¹²⁴ Tedy: i) dotčené jednání musí být posouzeno ve vztahu k vylučujícím klauzulím s přihlédnutím k povaze činů, jakož i kontextu a všem konkrétním okolnostem, za nichž k těmto činům došlo; ii) v každém případě musí být zjištěno, že dítě skutečně spáchalo trestný čin, který spadá do rámce některé z klauzulí článku 1F, nebo že se dítě spolupodílelo na spáchání takových trestných činů způsobem, který povede k jeho trestní odpovědnosti v souladu s mezinárodně uznávanými standardy; a iii) v případě zjištění individuální odpovědnosti musí být určeno, zda jsou důsledky vyloučení z právního postavení uprchlíka přiměřené závažnosti spáchaného činu.¹²⁵

63. Je důležité provést důkladnou a individualizovanou analýzu všech okolností každého jednotlivého případu. U dítěte musí analýza vylučujících důvodů zohlednit nejen obecné zásady exkluze, ale také pravidla a zásady, které se vztahují na zvláštní právní postavení, práva a ochranu poskytované dětem podle mezinárodního a vnitrostátního práva ve všech fázích azylového řízení. Zejména je třeba brát ohled na princip nejlepšího zájmu dítěte, duševní způsobilost dítěte a jeho schopnost porozumět jednání a dát souhlas k jednání, které se od něj požaduje nebo se mu nařizuje. Zásadní je při vyloučení rovněž přísné dodržování zákonných a procesních standardů.¹²⁶

¹²⁰ Podkladová zpráva UNHCR k exkluzi, odst. 91. Je-li věk trestní odpovědnosti v zemi původu vyšší než v hostitelské zemi, mělo by to být zohledněno ve prospěch dítěte.

¹²¹ Výbor pro práva dítěte naléhavě žádá státy, aby nesnižovaly minimální věk pod hranici 12 let, a poznamenává, že vyšší věk, například 14 nebo 16 let, „přispívá k tomu, že soudnictví ve věcech mládeže... je schopno vypořádat se s dětmi porušujícími právo, aniž by se musel uchýlit k soudnímu procesu“; viz Obecné stanovisko CRC č. 10 (2007): *Children's Rights in Juvenile Justice*, CRC/C/GC/10, 25. dubna 2007, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4670fca12.html>, odst. 33. Viz také Valné shromáždění OSN, *United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice („Pekingská pravidla“)*, A/RES/40/33, 29. listopadu 1985, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f2203c.html>, která uvádějí, že „dolní věková hranice by neměla být stanovena příliš nízkou, s přihlédnutím k faktickým znalostem o emoční, duševní a intelektuální zralosti“, čl. 4.1.

¹²² Rada bezpečnosti OSN, Statut Zvláštního soudu pro Sierra Leone, 16. ledna 2002, článek 7.

¹²³ Statut ICC, článek 26.

¹²⁴ Pro další informace týkající se dětských vojáků viz UNHCR, *Advisory Opinion From the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Regarding the International Standards for Exclusion From Refugee Status as Applied to Child Soldiers*, 12. září 2005 („Poradní stanovisko UNHCR k aplikaci vylučujících klauzulí na dětské vojáky“), anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/440eda694.html>.

¹²⁵ Stanovisko UNHCR k článku čl. 1 odst. F, s. 7.

¹²⁶ Pro podrobný rozbor procesních otázek týkajících se exkluze viz Směrnice UNHCR k exkluzi, odst. 31–36, a Podkladové stanovisko UNHCR k exkluzi, odst. 98–113.

64. S ohledem na výše uvedené mají při aplikaci vylučujících klauzulí na činy spáchané dětmi zásadní význam tyto úvahy:

- i. Při určování individuální odpovědnosti za činy vedoucí k vyloučení z mezinárodní ochrany je v předmětné analýze ústředním faktorem otázka, zda dítě lze přičíst nezbytnou **duševní způsobilost** (neboli *mens rea*), tj. zda dítě jednalo s nezbytným úmyslem nebo znalostí věci tak, aby mohlo být individuálně voláno k odpovědnosti za čin vedoucí k exkluzi. V rámci tohoto posouzení je třeba zvažovat takové prvky, jako je emoční, duševní a intelektuální stupeň vývoje daného dítěte. Je důležité určit, zda dané dítě bylo dostatečně vyspělé, aby chápalo povahu a důsledky svého jednání, a mohlo tak spáchat nebo se podílet na spáchání trestného činu. Mezi důvody, kdy není dána *mens rea*, patří například závažné duševní postižení, nedobrovolná intoxikace nebo nezralost.
- ii. Je-li zjištěna potřebná duševní způsobilost, musí být přezkoumány další důvody pro **vyloučení individuální odpovědnosti**, zejména pokud dítě jednalo pod nátlakem, z donucení nebo při obraně sebe nebo druhých. Tyto faktory jsou důležité, zejména pokud se posuzují žádosti podávané bývalými dětskými vojáky. Mezi další faktory k posouzení mohou patřit: věk, v němž se dítě zapojilo do ozbrojených sil nebo skupin, důvody, pro něž se k nim připojilo nebo později tyto ozbrojené síly nebo skupiny opustilo, délka doby, po jakou bylo jejich příslušníkem, důsledky odmítnutí vstoupit do skupiny, nucení k užívání drog, alkoholu nebo léků, úroveň vzdělání a porozumění dotčeným událostem a prožité trauma, zneužívání nebo špatné zacházení.¹²⁷
- iii. Je-li zjištěna individuální odpovědnost, je nakonec třeba určit, zda jsou důsledky vyloučení z právního postavení uprchlíka **přiměřené** závažnosti spáchaného činu.¹²⁸ To obecně znamená srovnání závažnosti trestného činu oproti rozsahu obávaného pronásledování při návratu. Je-li pravděpodobné, že žadatel bude čelit tvrdé perzekuci, dotčený trestný čin musí být velmi závažný, aby bylo možné u něj uplatnit vylučující klauzule. Posoudit je třeba také jakékoli zmírňující nebo přitěžující faktory relevantní pro daný případ. I když takové okolnosti dítě nevyvíňují, jsou při posuzování žádosti dítěte důležitými faktory jeho věk, vyspělost a zranitelnost. V případě dětských vojáků patří mezi takové faktory špatné zacházení ze strany ostatních vojáků a okolnosti vyskytující se po dobu služby. Musí být rovněž zváženy důsledky a zacházení, jimž může dítě čelit při návratu (tj. závažná porušení lidských práv kvůli tomu, že dítě uniklo z ozbrojených sil nebo skupin).

IV. PROCESNÍ A DŮKAZNÍ OTÁZKY

¹²⁷ V rozhodnutích přijatých ve Francii bylo uznáno, že děti, které spáchaly trestné činy, jež by podle pravidel měly vést k uplatnění vylučujících klauzulí, mohou být z těchto klauzulí vyňaty, pokud se ocitly ve zvláště zranitelném postavení. Viz například 459358, *M.V.; Exclusion*, CRR, 28. dubna 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/43abf5cf4.html>; 448119, *M.C.*, CRR, 28. ledna 2005, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b17b5d92.html>. Viz také *MH (Syria) v. Secretary of State for the Home Department; DS (Afghanistan) v. Secretary of State for the Home Department*, [2009] EWCA Civ 226, Odvolací soud (U.K.), 24. března 2009, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/49ca60ae2.html>, odst. 3. Pro podrobné důvody odmítnutí individuální odpovědnosti viz Směrnice UNHCR k exkluzi, odst. 21–24. Podkladové stanovisko UNHCR k exkluzi, odst. 91–93. Poradní stanovisko UNHCR k aplikaci vylučujících klauzulí na dětské vojáky, cit. dílo s. 10–12.

¹²⁸ Podrobný návod pro test přiměřenosti viz Směrnice UNHCR k exkluzi, odst. 24; Podkladové stanovisko UNHCR k exkluzi, odst. 76–78.

65. Z důvodu nízkého věku, závislosti a relativní nezralosti by měly být dětem přiznány zvláštní procesní a důkazní záruky k zabezpečení toho, aby byla ve vztahu k jejich žádosti o určení právního postavení uprchlíka přijata spravedlivá rozhodnutí.¹²⁹ Obecná opatření naznačená níže stanoví minimální standardy zacházení s dítětem během azylového řízení. Vedle nich je možné použít i podrobné směrnice, obsažené například ve zdrojových balíčcích ARC (Action for the Rights of Children),¹³⁰ Meziagenturní základní zásady k dětem bez doprovodu a odloučeným dětem i ve vnitrostátních směrnicích.¹³¹

66. Žádosti o azyl podané dětmi ať již v doprovodu nebo bez něj by za běžných okolností měly být zpracovávány přednostně, neboť mají zvláštní potřebu ochrany a pomoci. Přednostní zpracování znamená zkrácení čekacích dob v každé fázi azylového řízení včetně vydání rozhodnutí o žádosti. Před zahájením řízení však děti potřebují dostatečný čas na přípravu vyličení událostí a sdělení své prožité zkušenosti. Budou potřebovat čas na to, aby si vybudovaly vztah důvěry ke svým opatrovníkům a dalším odborným pracovníkům a cítily se bezpečně. Obecně platí, že pokud žádost dítěte přímo souvisí s žádostmi doprovázejících členů rodiny nebo dítě žádá o odvozené právní postavení, nebude nutné rozhodovat o žádosti dítěte přednostně, ledaže další důvody naznačují, že přednostní řízení je na místě.¹³²

67. Neexistuje žádné obecné pravidlo předepisující, jménem koho by měla být azylová žádost dítěte podána, zejména pokud je dítě velmi nízkého věku a žádost je založena na obavě rodiče o bezpečnost dítěte. Řešení pak bude záviset na platných vnitrostátních předpisech. Je zde však nutná dostatečná flexibilita, která umožní během řízení změnit jméno hlavního žadatele, pokud například vyjde najevo, že vhodnějším hlavním žadatelem je namísto svého rodiče dítě. Tato flexibilita zajistí, aby řízení nebylo zbytečně prodlužováno administrativními záležitostmi.¹³³

68. U dětí bez doprovodu a odloučených dětí žádajících o azyl je třeba co nejdříve zahájit vyhledání členů rodiny a zajistit sloučení rodiny (s rodiči a dalšími rodinnými příslušníky). Z těchto priorit však existují výjimky, jsou-li k dispozici informace naznačující, že vyhledání a sloučení rodiny by mohlo uvést rodiče či jiné členy rodiny v nebezpečí nebo že dítě bude vystaveno zneužívání či

¹²⁹ Relevantní aplikovatelný věk pro to, aby děti mohly využívat doplňujících procesních záruk vypočtených v tomto oddílu, je věk v den, kdy dítě žádá o azyl, a nikoli v den přijetí rozhodnutí. To je třeba odlišit od hmotněprávního posouzení žádosti o právní postavení uprchlíka, v němž prospektivní povaha šetření požaduje, že věk v době rozhodování může být rovněž relevantní.

¹³⁰ Action for the rights of children, *ARC Resource Pack, a capacity building tool for child protection in and after emergencies*, vydaný organizacemi Save the Children, UNHCR, UNICEF, OHCHR, International Rescue Committee a Terre des Hommes, 7. prosince 2009, anglicky <http://www.savethechildren.net/arc>.

¹³¹ Viz například U.K. Asylum Instruction, *Processing an Asylum Application from a Child*, 2. listopadu 2009, anglicky <http://www.bia.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/asylumprocessguidance/specialcases/guidance/pocessingasylumapplication1.pdf?view=Binary>; U.K. Border Agency Code of Practice for Keeping Children Safe from Harm, prosinec 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4948f8662.html>; Finsko, Imigrační ředitelství, *Guidelines for Interviewing (Separated) Minors*, březen 2002, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/430ae8d72.html>; U.S. *Guidelines For Children's Asylum Claims*, cit. dílo; Kanada, IRB, *Guidelines Issued by the Chairperson Pursuant to Section 65(4) of the Immigration Act: Guideline 3 - Child Refugee Claimants: Procedural and Evidentiary Issues*, 30. září 1996, č. 3, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b31d3b.html>.

¹³² UNHCR, *Procedural Standards for Refugee Status Determination Under UNHCR's Mandate*, 20. listopadu 2003, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42d66dd84.html>, strany 3.25, 4.21–4.23.

¹³³ To je obzvláště relevantní ve vztahu k žádostem podaným například z důvodu FGM nebo nuceného sňatku, kde rodiče uprchnou se svým dítětem z obavy o jeho život, přestože dítě takovému důvodu útěku nemusí plně rozumět.

zanedbávání nebo lze-li usuzovat, že rodiče nebo rodinní příslušníci byli srozuměni s jejich pronásledováním nebo do něj zapojeni.¹³⁴

69. V případě dětí bez doprovodu nebo odloučených dětí musí být neprodleně a bezplatně jmenován nezávislý a kvalifikovaný opatrovník. Děti, které jsou v azylovém řízení hlavními žadateli, mají rovněž právo na právního zástupce.¹³⁵ Takoví zástupci by měli být řádně vyškoleni a měli by podporovat dítě po dobu celého řízení.

70. V kontextu azylového řízení je rovněž důležité právo dětí vyjádřit svůj názor a smysluplným způsobem na řízení participovat.¹³⁶ Vlastní vyličení své zkušenosti dítětem je často zásadní pro identifikaci individuálních požadavků ochrany a v mnoha případech bude dítě jediným zdrojem těchto informací. Zajistit dítěti příležitost vyjádřit své názory a potřeby vyžaduje rozvoj a integraci bezpečných postupů vhodných pro děti a takového prostředí, které vytváří důvěru ve všech fázích azylového řízení. Je důležité, aby dítěti byly poskytnuty nezbytné informace o možnostech, které se mu nabízejí, a důsledcích z nich vyplývajících v jazyce a způsobem, kterému rozumí.¹³⁷ To zahrnuje informace o jeho právu na soukromí a mlčenlivost, které mu umožňuje vyjádřit své názory bez nátlaku, naléhání nebo obavy z odvet.¹³⁸

71. Pro různé fáze řízení musejí být vybrány vhodné komunikační metody, a to již v případě počátečního azylového pohovoru, v nichž bude zohledněn věk, pohlaví, kulturní zázemí a vyspělost dítěte, jakož i okolnosti útěku a způsob příjezdu do země azylu.¹³⁹ Mezi užitečné metody neverbální komunikace s dětmi patří hra, kreslení, psaní, hraní rolí, vyprávění příběhů a zpěv. Děti s postižením potřebují „jakýkoli možný způsob komunikace, který jim umožní vyjádřit své názory“.¹⁴⁰

72. Od dětí nelze očekávat, že by dokázaly vyličit své zkušenosti stejně jako dospělí. Mohou mít potíže zformulovat svou obavu z mnoha důvodů, včetně traumat, pokynů rodičů, nedostatku vzdělání, obavy ze státních orgánů nebo osob v mocenských pozicích, využívání vymyšlených svědectví ze strany převaděčů nebo strachu z odvetných opatření. Mohou být příliš malé nebo nevyspělé, aby byly schopné zhodnotit, jaké informace jsou důležité, nebo vysvětlit, čeho byly svědkem nebo co zažily, a to způsobem, který je dospělému snadno pochopitelný. Některé děti mohou vynechávat nebo zkreslovat zásadní informace nebo nemusejí být schopné rozlišovat mezi fantazií a realitou. Mohou mít také potíže s abstraktními pojmy, jako je čas nebo vzdálenost. Tedy to, co v případě dospělého může znamenat lež, nemusí být nutně lží v případě dítěte. Proto je důležité, aby osoby posuzující případ prošly nezbytnými školeními a měly potřebné dovednosti, aby

¹³⁴ Vyhledání a sloučení rodiny bylo řešeno v mnoha závěrech Výkonného výboru včetně nedávného Závěru Výkonného výboru č. 107, odst. h) bod iii). Viz také Směrnice UNHCR k určování nejlepšího zájmu dítěte, cit. dílo; Obecný komentář k CRC, č. 6, odst. 81.

¹³⁵ „Opatrovník“ zde označuje nezávislou osobu se specializovanými dovednostmi, která se stará o nejlepší zájem dítěte a jeho obecné blaho. Postupy jmenování opatrovníka nesmějí být méně výhodné, než existující vnitrostátní administrativní nebo soudní postupy využívané pro jmenování opatrovníků dětí, které jsou občany dané země. „Právní zástupce“ zde znamená právníka nebo jinou osobou kvalifikovanou k poskytování právní pomoci dítěti v azylovém řízení a jeho informování a ve vztahu ke kontaktům s odpovědnými orgány v právních záležitostech. Viz Závěr Výkonného výboru č. 107, odst. g) bod viii). Pro další podrobnosti viz Obecný komentář k CRC č. 6, odst. 33–38, 69. Viz také Směrnice UNHCR k dětem bez doprovodu žádajícím o azyl, cit. dílo, p. 2 a odst. 4.2, 5.7, 8.3, 8.5.

¹³⁶ CRC, článek 12. Úmluva o právech dítěte nestanoví žádnou dolní hranici pro právo dítěte svobodně vyjádřit svůj názor, neboť je zjevné, že děti dokážou formulovat a vyjadřovat názory již ve velmi nízkém věku.

¹³⁷ Obecný komentář k CRC č. 6, odst. 25; Obecný komentář k CRC č. 12, odst. 123–124.

¹³⁸ CRC, články 13, 17.

¹³⁹ Separated Children in Europe Programme, *SCEP Statement of Good Practice*, třetí vydání, 2004, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/415450694.html>, odst. 12.1.3.

¹⁴⁰ Obecný komentář k CRC č. 9, odst. 32.

byly schopny přesně zhodnotit spolehlivost a význam líčení událostí dítětem.¹⁴¹ To může znamenat potřebu zapojit do pohovoru s dítětem odborníky a pohovor zorganizovat mimo formální prostředí nebo pozorovat děti a komunikovat s nimi v prostředí, kde se cítí bezpečně, např. v přijímacím středisku.

73. Přestože důkazní břemeno je u dospělých žadatelů obvykle rozděleno mezi posuzující orgán a žadatele, může být nutné, aby u žádostí podaných dětmi tento orgán převzal větší část důkazního břemene na sebe, zejména pokud se jedná o dítě bez doprovodu.¹⁴² Pokud nelze zjistit fakta případu nebo dítě není schopno svou žádost plně vyjádřit, musí posuzující orgán učinit rozhodnutí na základě všech známých okolností, což může znamenat liberální aplikaci pravidla *in dubio pro reo*.¹⁴³ Obdobně by mělo být ku prospěchu dítěte, pokud vznikne pochybnost o tom, zda je některá část jeho žádosti věrohodná.¹⁴⁴

74. Obdobně jako mohou být informace o zemi původu genderově ovlivněné v tom smyslu, že se spíše věří líčením událostí ze strany mužů než žen, bývají rovněž ignorovány zkušenosti dětí. Kromě toho mohou mít děti jen omezené povědomí o podmínkách v zemi původu nebo nemusí být schopné vysvětlit důvody svého pronásledování. Z těchto důvodů musejí azylové úřady vynaložit o to větší úsilí za účelem shromáždění relevantních informací o zemi původu a dalších podpůrných důkazů.

75. V případě pochybností o věku dítěte se provede posouzení věku, jež musí být součástí komplexního posouzení zahrnujícího jak fyzický vzhled, tak psychickou vyspělost.¹⁴⁵ Je důležité, aby taková posouzení probíhala bezpečným způsobem citlivým vůči dětem a jejich pohlaví, s řádným respektováním lidské důstojnosti. Volné uvážení, které je do určité míry nezbytné spojené se všemi metodami posuzování věku musí být uplatňováno takovým způsobem, že v případě pochybností bude jedinec považován za dítě.¹⁴⁶ Vzhledem k tomu, že věk se nepočítá univerzálně shodným způsobem a není mu všude přikládán stejný stupeň důležitosti, je třeba k negativnímu hodnocení věrohodnosti žadatele přistupovat opatrně, pokud vyšlo najevo, že kulturní standardy nebo pravidla dané země věk dítěte snižují nebo naopak zvyšují. Dětem musejí být podány jasné informace o účelu a postupech posouzení věku v jazyce, kterému rozumí. Před zahájením procesu posuzování věku je důležité, aby byl dítěti jmenován nezávislý opatrovník za účelem poskytnutí poradenství.

76. Za běžných okolností se testování DNA provádí, pouze pokud je to umožněno podle zákona a se souhlasem testované osoby, přičemž všem osobám musí být poskytnuto úplné vysvětlení důvodů takového testování. V některých případech však děti nemusejí být schopny vyjádřit souhlas z důvodu věku, nezralosti, neschopnosti porozumět tomu, co daný postup znamená, nebo i z dalších důvodů. V takových situacích poskytne nebo odmítne souhlas jménem dítěte jmenovaný opatrovník (není-li žádný rodinný příslušník) s přihlédnutím k názoru dítěte. Testy DNA by se měly použít jen v případě, kdy se jiné prostředky ověření věku ukázaly jako nedostatečné. Mohou být obzvláště

¹⁴¹ Závěr Výkonného výboru č. 107, odst. d).

¹⁴² Tamtéž, odst. g) bod (viii), který doporučuje státům, aby vyvinuly přízpůsobené důkazní požadavky.

¹⁴³ Příručka UNHCR, odst. 196, 219.

¹⁴⁴ Meziagenturní základní zásady, cit. dílo, s. 61.

¹⁴⁵ Závěr Výkonného výboru č. 107, odst. g) bod (ix).

¹⁴⁶ Tamtéž, odst. g) bod (ix); Směrnice UNHCR k dětem žádajícím o azyl bez doprovodu, cit. dílo, odst. 5.11, 6.

prospěšné v případě dětí, o nichž panuje podezření, že s nimi bylo obchodováno ze strany osoby, jež se prohlašuje za jejich rodiče, sourozence nebo jiného příbuzného.¹⁴⁷

77. Rozhodnutí musejí být sdělována dětem v jazyce a způsobem, kterému rozumí. Děti musejí být informovány o rozhodnutí osobně, v přítomnosti svého opatrovníka, právního zástupce nebo jiných podpůrných osob, v podporujícím a neohrožujícím prostředí. Pokud je rozhodnutí nepříznivé, musí být při sdělení zprávy dítěti vynaložena zvláštní péče a dítěti se musí dostat vysvětlení, jaké další kroky může učinit, aby tím došlo k vyloučení nebo snížení psychického stresu nebo újmy.

¹⁴⁷ UNHCR, *Note on DNA Testing to Establish Family Relationships in the Refugee Context*, červen 2008, anglicky <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48620c2d2.html>.